

บทที่ 4

วิเคราะห์ลักษณะและแนวความคิดในการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่

ในบทที่ 4 จะได้กล่าวถึงการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่ คือ ส่วนแรกจะกล่าวถึงลักษณะทั่วไปของการเลือกตั้งและผลการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535 ส่วนที่สองจะวิเคราะห์ถึงลักษณะการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่ โดยจะพิจารณาจากโครงสร้างภายในของพรรคและระเบียบข้อบังคับพรรคที่ได้กำหนดขึ้นตอนในการพิจารณาสรรหาผู้สมัคร ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการบริหารพรรคหรือคณะกรรมการที่พรรคได้ตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการสรรหาและพิจารณาบุคคลที่จะเป็นตัวแทนของพรรคในการลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วิเคราะห์ถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่พรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่ให้ความสำคัญในการพิจารณาเลือกผู้สมัคร และพิจารณาปัญหาของการเลือกสรรของทั้งสองพรรค และในที่สุดท้ายจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกสรรผู้สมัครของพรรคการเมืองกับการพัฒนาพรรคการเมือง การเลือกสรรบุคคลของพรรคการเมืองไทย เป็นกระบวนการสรรหาที่มีความสำคัญในการที่พรรคการเมืองจะส่งผู้สมัครเพื่อเข้าสมัครรับเลือกตั้ง นั้น เป้าหมายหลักของพรรคการเมืองคือส่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีโอกาสจะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง แต่ทั้งนี้ ถ้ากระบวนการเลือกสรรกลั่นกรองของพรรคการเมืองนั้นดี ย่อมส่งผลดีพรรคการเมืองเป็นอย่างยิ่ง

จากที่กล่าวมาข้างต้นว่าพรรคการเมืองนั้นทำหน้าที่สรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้แทนราษฎร ในระบอบประชาธิปไตย คุณสมบัติของผู้ที่สมควรจะเป็นผู้แทนราษฎรมีความสำคัญมาก เพราะเขาต้องเป็นตัวแทน ซึ่งเข้าไปทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อให้ตรงกับเจตนารมณ์ของประชาชนผู้เลือกตั้งมาอย่างมากที่สุดฉะนั้นผู้ที่จะเป็นผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นบุคคลที่เสียสละ มีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการเป็นตัวแทนของราษฎรที่ดี ด้วยเหตุนี้การ

สรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าวจึงกระทำได้อย่าง ต้องกระทำด้วยความระมัดระวังและมีความรอบครอบ นอกจากพรรคการเมืองจะทำหน้าที่ในการสรรหาบุคคลที่เหมาะสมที่จะเป็นตัวแทนที่ดีของประชาชน ซึ่งเมื่อถึงวันเลือกตั้ง ประชาชนก็จะเลือกโดยคำนึงถึงนโยบายของพรรคการเมืองว่า พรรคการเมืองใดจะทำประโยชน์ให้แก่เขาได้มากกว่า เพราะถือว่าตัวบุคคลผู้สมัครนั้น พรรคการเมืองได้กลั่นกรองคุณสมบัติมาเป็นอย่างดีแล้ว

นอกจากการสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้แทนราษฎรแล้ว พรรคการเมืองยังได้ทำหน้าที่สร้างผู้นำทางการเมือง¹ ในประเทศประชาธิปไตย พรรคการเมืองจะเป็นสถาบันที่สร้างผู้นำทางการเมืองที่ดี เพื่อผลดีออกไปเป็นนักการเมืองอาชีพที่มีความสามารถ และพร้อมที่จะประสานประโยชน์ต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างความสามัคคีของกลุ่มต่าง ๆ ด้วยการวางนโยบายของพรรค และเมื่อพรรคได้เป็นรัฐบาลก็ต้องเอานโยบายเหล่านี้ไปใช้ โดยมีข้าราชการซึ่งเป็นฝ่ายบริหารเป็นผู้ปฏิบัติตาม ฉะนั้นในระบอบประชาธิปไตย พรรคการเมืองจึงเป็นสถาบันที่ฝึกอบรมและสร้างผู้นำทางการเมืองที่เหมาะสมกว่าสถาบันอื่นใด

เพราะฉะนั้นการเลือกสรรจึงเป็นปรากฏการณ์แรกในการพัฒนาคุณภาพของพรรคการเมือง การที่พรรคการเมืองจะทำการเลือกสรรผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สิ่งหนึ่งที่พรรคการเมืองคำนึงถึงตลอดเวลาก็คือ คนที่เลือกเข้ามานั้นจะได้รับความไว้วางใจจากประชาชนหรือไม่ ยกเว้นพรรคที่เกิดขึ้นใหม่เท่านั้นที่ต้องการสมาชิกครบตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง (2524) พรรคการเมืองแต่ละพรรคนั้นอาจจะกำหนดหรือมีวิธีการเลือกสรรที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัย ภายในคือระเบียบกฎหมาย นโยบายของพรรค วิธีการสรรหาของแต่ละพรรคส่วนปัจจัยภายนอกได้แก่สภาพแวดล้อมทางสังคมการเมือง

¹Austin Ranny and Willmoore Kendall, Democracy and the American Party System (New York : Harcourt, 1956), p.85.

สถานการณ์ทางการเมืองก่อนการเลือกตั้ง 13 กันยายน 2535

ก่อนที่จะทำการศึกษาในเรื่องวิธีการเลือกสรรของพรรคการเมืองนั้น จะได้ว่าถึงสถานการณ์ทางการเมืองก่อนที่จะมีการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 ก่อนหน้าที่จะมีการเลือกตั้งนั้น ได้เกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬขึ้นในระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 เนื่องมาจากความล้มเหลวของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติที่ได้ยึดอำนาจโดยทำการรัฐประหารเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ส่งผลต่อระบบพรรคการเมืองของไทยคือในช่วงที่คณะรักษาความปลอดภัยขึ้นมาใช้อำนาจนั้นได้ประกาศ ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 และได้มีประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ห้ามมิว่าสมหรือประชุมทางการเมืองแต่โดยที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติมีเจตนารมณ์ที่จะให้การดำเนินการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง ภายหลังจากที่สถานการณ์เข้าสู่ภาวะปกติแล้วจึงยังไม่ยกเลิก พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ.2524 เพื่อให้พรรคการเมืองยังคงสภาพอยู่ได้ต่อไป และเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยจึงห้ามมิให้พรรคการเมืองที่มีอยู่แล้วดำเนินการประชุมหรือดำเนินกิจกรรมใด ๆ ทางการเมือง และดำเนินการใดเพื่อการจัดตั้งหรือจดทะเบียนพรรคการเมืองให้ระงับไว้เป็นการชั่วคราว² นอกจากนี้แล้วคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติยังได้มีการประกาศริบทรัพย์สินทางการเมืองที่ครอบงำในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งส่งผลให้นักการเมืองส่วนหนึ่งมีความเบื่อหน่ายทางการเมืองและหลีกเลี่ยงจากพรรคการเมือง หลังจากที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้ยึดอำนาจโดยการทำการรัฐประหารแล้วได้สถาปนารัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ขึ้นปกครองประเทศในวันที่ 2 มีนาคม 2534 ในช่วงรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ปกครองประเทศนั้น สถานการณ์ทางการเมืองการปกครองของ

²สารชาวบ้าน (กรุงเทพมหานคร : งานโรงพิมพ์ กรมประชาสัมพันธ์ 2534),

ประเทศไทยนั้น ไม่ได้ดีขึ้นมากนัก ทั้งนี้ช่วงยึดอำนาจนั้น สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำ³ ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยส่วนรวม ชนชั้นกลางและกลุ่มองค์กรเอกชนหลายองค์กรต่างพากันแสดงออกและคัดค้าน โดยเฉพาะการพยายามสืบทอดอำนาจโดยการตั้งคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2534⁴ และในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้พยายามเขียนขึ้นเพื่อให้สืบทอดอำนาจรวมทั้งเจตนารมณ์ของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เช่น การเขียนรัฐธรรมนูญให้ประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยเป็นผู้ที่สนองพระบรมราชโองการในการโปรดเกล้าฯ เสนอชื่อแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

³สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยหรือทีดีอาร์ไอ ได้กล่าวถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจหลังเหตุการณ์นองเลือดเดือนพฤษภาคม ว่าด้านการเกษตรจะขยายตัวในอัตราเท่าเดิมคือร้อยละ 3.5 อุตสาหกรรมและบริการขยายตัวร้อยละ 7.6 และ 6.5 โดยภาคบริการขยายตัวต่ำกว่าที่คาดไว้ร้อยละ 1.1 ส่วนภาคอุตสาหกรรมต่ำลงร้อยละ 0.6 มีภาวะอัตราเงินเฟ้อร้อยละ 4.7 จาก "ทิศทางเศรษฐกิจไทย" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 19 (27 กันยายน 2535), หน้า 37 และสรุปข่าวธุรกิจ 24 (1-15 มกราคม 2536) : 21.

⁴มติชนรายวัน (18 พฤษภาคม 2535) : 10.

ตารางที่ 4.1 จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เลือกตั้ง 22 มีนาคม 2535
(แยกพรรค แยกภาค)

พรรคการเมือง	รวม
สามัคคีธรรม	79
ชาติไทย	74
ความหวังใหม่	72
ประชาธิปไตย	44
พลังธรรม	41
กิจสังคม	31
ประชากรไทย	7
เอกภาพ	6
ราษฎร	4
ปวงชนชาวไทย	1
มวลชน	1
รวม	360

แต่ภายหลังจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 ได้เกิดวิกฤตการณ์ในการหาผู้นำขึ้น ในขั้นตอนแรกนั้นมีการเสนอตั้งคนกลางเป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีผู้เสนอชื่อ พลเอกสุจินดา คราประยูร โดยเงื่อนไขของพลเอกสุจินดา คราประยูรนั้น จะไม่ขอรับรัฐมนตรีที่ถูกคำสั่งยึดทรัพย์เป็นรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลซึ่งทำให้พรรคกิจสังคมยอมรับไม่ได้⁶ อย่างไรก็ตาม พรรคการเมืองต่าง ๆ หันมาตกลงเสนอชื่อนายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรมเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งการเสนอชื่อนายณรงค์ วงศ์วรรณ นี้ก็ได้เกิดการคัดค้านและโจมตีกันอีกว่า นายณรงค์ วงศ์วรรณ นั้นเป็นผู้บุคคลที่เคยถูกปฏิเสธไม่ให้เดินทางเข้าสหรัฐอเมริกา ซึ่งทางสหรัฐอเมริกา นางมาร์กาเร็ต ทัดไวเลอร์ โฆษกกระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา ก็ได้ชี้แจงว่า การประกาศไม่ให้นายณรงค์ วงศ์วรรณ เข้าประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ได้ประกาศไปตั้งแต่ปีที่แล้ว โดยงดออกวีซ่า คือ ไม่ให้คุณณรงค์เข้าสหรัฐอเมริกา เพราะสงสัยว่าอาจจะมีส่วนพัวพันกับยาเสพติด ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ทั่ว ๆ ไปหลายวัน แต่พรรคการเมืองทั้ง 5 พรรคก็ยังยืนยันที่จะเสนอท่านต่อไปตามเดิม ในขณะที่การวิพากษ์วิจารณ์ที่มีมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งพรรคคนหลังธรรมในฐานะที่เป็นพรรคการเมืองพรรคหนึ่ง ต้องแสดงความคิดเห็นและเรียกประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคเป็นการด่วน และได้มีมติว่า "เรื่องส่วนตัวของคุณณรงค์ วงศ์วรรณที่มีการวิพากษ์วิจารณ์กันทั่วไปนั้น ต้องใช้เวลามากกว่าจะทำความกระจ่างให้เกิดขึ้น ขณะที่ประเทศชาติจำเป็นต้องมีนายกรัฐมนตรีมาบริหารโดยไว พรรคคนหลังธรรมจึงเห็นว่า เพื่อประโยชน์ของบ้านเมือง คุณณรงค์ วงศ์วรรณ ควรจะถอนตัวจากการได้รับเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรี"⁷ และในที่สุด นายณรงค์ วงศ์วรรณ ก็ประกาศไม่ขอรับตำแหน่ง⁷ นายกรัฐมนตรีโดยเด็ดขาด ซึ่งในที่สุดในวันที่ 7 เมษายน 2535 นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานสภาวิชาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เลขาธิการสภาวิชาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทูลเกล้าถวายชื่อพลเอก

⁶"ทางตันสูตรจัด รัฐบาลฉบับ รสช.ให้ณรงค์เป็นนายก", มติชนสุดสัปดาห์, (23 มีนาคม 2535) : หน้า 12.

⁷จำลอง ศรีเมือง, ร่วมกันสู้, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธีระการพิมพ์), หน้า 39.

⁷"บันทึกการเมืองไทย 2535", สถานการณ์ (ฉบับพิเศษ), (ธันวาคม 2535)

สุจินดา คราประยูร เป็นนายก ฝ่ายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทูลเกล้าถวายชื่อพลเอก สุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 19 ของประเทศไทย^{๑๐} ซึ่งนายกคนที่ 19 นี้อยู่ในตำแหน่งได้เพียง 48 วัน เท่านั้น^{๑๑} ได้ถูกประชาชนต่อต้านคัดค้านอย่างรุนแรง โดยการชุมนุมประท้วงจนเกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นในเดือนพฤษภาคม 2535 มีประชาชนล้มตายและสูญหายไปเป็นจำนวนมาก และหลังจากการลาออกของพลเอกสุจินดา คราประยูรแล้ว นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ก็ได้ทูลเกล้าถวายชื่อนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้โดยมีจุดประสงค์ที่ให้รัฐบาลของนายอานันท์ เข้ามารักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองภายหลังช่วงวิกฤตการณ์ และให้ดูแลการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นต่อไป

ในสภาพการเมืองการปกครองของไทยช่วงนี้ พรรคการเมืองไทยได้เกิดการแบ่งเป็น 2 ฝ่าย อย่างเห็นได้ชัด โดยฝ่ายแรกซึ่งได้แก่พรรคสามัคคีธรรม พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย พรรคราษฎร พรรคประชาชนชาวไทย นั้น ได้เป็นฝ่ายที่สนับสนุนการเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุจินดา มาตั้งแต่ต้น ในขณะที่พรรคการเมืองอีกฝ่ายหนึ่ง คือ พรรคความหวังใหม่ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคพลังธรรม และพรรคเอกภาพ ก็ได้ยื่นหยัดคัดค้านการพยายามเข้าสู่อำนาจทางการเมืองของพลเอกสุจินดา มาโดยตลอด ในช่วงก่อนการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นนั้น พรรคการเมืองอย่างพรรคความหวังใหม่ พรรคพลังธรรม และพรรคประชาธิปัตย์ มีโอกาสที่จะได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งค่อนข้างสูง ทั้งนี้จากการสำรวจคะแนนนิยมก่อนการเลือกตั้งของหน่วยงานต่าง ๆ ได้แสดงให้เห็นถึงความนิยมของประชาชนที่มีต่อ

^{๑๐} "แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี", สยามจดหมายเหตุ, 17 (17-23 เมษายน 2535), หน้า 421-422.

^{๑๑} พลเอกสุจินดา คราประยูร ได้จบ ม.8 แล้วสอบเข้าไปเรียนเตรียมแพทย์เรียนไปได้ไม่นานก็เบื่อ จึงได้ลาออกมาเรียนทหาร โดยได้เรียนในหลักสูตรนายทหารเหล่าปืนใหญ่ ได้เข้าเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำชุดที่ 44 สอบได้ที่ 1 ของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก และได้ไปศึกษาหลักสูตรชั้นนายพันของเหล่าทหารปืนใหญ่ที่ฟอร์ท เลิฟ เวินเวอร์ช แคนซัส สหรัฐอเมริกา ดูรายละเอียดจาก "สัมภาษณ์พิเศษ ผบ.ทบ.", วารสารเสนาธิปัตย์, (กันยายน-ธันวาคม 2533) : 6.

3 พรรคดังกล่าว นอกจากนี้แล้วการเลือกตั้งทั่วไปคราวนี้ มีความสำคัญมากเป็นพิเศษ เพราะรัฐธรรมนูญได้ถูกระบุอย่างชัดเจนว่า นายกรัฐมนตรีจะต้องมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งมีความหมายเท่ากับประชาชนจะต้องเป็นผู้มีสิทธิที่จะเลือกรัฐบาลหรือเลือกนายกรัฐมนตรี

ในส่วนของการควบคุมการดูแลการเลือกตั้ง ในวันที่ 13 กันยายน 2535 นี้รัฐบาล นายอานันท์ ปันยารชุน ได้จัดตั้งองค์กรกลางขึ้นมาควบคุมการเลือกตั้ง โดยให้อำนาจแก่คณะกรรมการกลางในการดูแลการเลือกตั้ง ทั้งหมด 44 คน¹¹ และรัฐบาลได้เพิ่มอำนาจให้คณะ

¹¹ คณะกรรมการองค์กรกลางการเลือกตั้ง ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี 139/2535 ประกอบด้วย 1.น.ส.ศรีสว่าง น้าววงศ์แพทย์ 2.นายศิริพงษ์ ศรีนิวัฒน์ เป็นที่ปรึกษาฯ 3.นายเกษม สุวรรณกุล เป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ ประกอบด้วย 4.พล.อ.สายหยุด เกิดผล 5.คุณหญิงอัมพร มีสุข 6. นายลัก กอแสงเรือง กรรมการ ประกอบด้วย 7.อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หรือผู้แทน 8.อธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา หรือผู้แทน 9.อธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากรหรือผู้แทน 10.นายเกษม สรศักดิ์เกษม 11.นายจิระ หงส์ดารมภ์ 12.นายชัยรัตน์ คำวณ 13.นายชัยศิริ สมุทวณิช 14.นายไชยันต์ รัชชกุล 15.นายเทอด เจริญวัฒนา 16.นายบรรณิตรี เศรษฐบุตร 17.นายบุญเทียน คำชู 18.นายบัญญัติ อวนแหล 19.นางเรวดี ประเสริฐเจริญสุข 20.น.ส.วาริ หะวานนท์ 21.นายวิชัย โชควิวัฒน์ 22.นางวิมลศิริ ชำนาญเวช 23.นางศรีวิการ์ เมฆวัชชัยกุล 24.นายสกล สือทรงธรรม 25.นายสงวน นิตยารัมภ์พงศ์ 26.นายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ 27.นายสมเจตน์ วัฒนาร 28.นายสมชัย ศรีสุทธิยากร 29.นายสมบัติ จันทรวงศ์ 30.สมบัติ นพรัก 31.นายสมพงษ์ นิตยชัย 32.นายสมยศ เชื้อไทย 33.นายสรรัฐ มากบุญ 34.นายสุชุม นวลสกุล 35.นายสุจิต บุญบงการ 36.นายสุริชัย หวันแก้ว 37.นายอัมมาร สยามวาลา 38.นายอำนาจ สอนอัมสาตร์ 39.นายอาชวี เตลานนท์ 40.ผู้แทนสมาคมนักการไทย 41.นายโคทม อาริยา กรรมการและเลขานุการ 42.น.ส.มาลี พฤกพงษ์ศาวิสิ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ 43.น.ส. สุจิตรา สุดเดี่ยวไกร กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ 44.น.ส.ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยานิทัศน์ กรรมการและเลขานุการ ดูรายละเอียดจาก "ติดตามองค์กรกลาง" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 39 (12-18 กรกฎาคม 2535) : 15.

การเลือกตั้งในวันที่ 13 กันยายน 2535 มีพรรคการเมืองต่าง ๆ ได้ส่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 2,417¹² ซึ่งมาจาก 16 พรรคการเมืองเป็นที่น่าสังเกตว่าจำนวนสมาชิกที่พรรคต่าง ๆ ได้ส่งรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งนี้น้อยกว่าการเลือกตั้งที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 มีพรรคการเมืองต่าง ๆ ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งสิ้นจำนวน 3,813 คน¹³ ในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 มีจำนวนผู้เข้าสมัครรับเลือกตั้ง จำนวน 3,612 คน ในการเลือกตั้ง 22 มีนาคม 2535 มีผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวน 2,851 คน¹⁴ และวันที่ 13 กันยายน 2535 จำนวนยอดผู้สมัครยิ่งลดลงกว่าครั้งก่อนถึง 434 คน แสดงว่าภายหลังจากการเกิดรัฐประหารเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 นั้น นักการเมืองส่วนหนึ่งได้หันเหความสนใจในการเล่นการเมือง เพราะในการเลือกตั้งมี พ.ศ.2531 นั้นมียอดผู้สมัครรับเลือกตั้งถึง 761 คน เพราะฉะนั้นพรรคการเมืองต่าง ๆ จะมีจำนวนผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งน้อยลงกว่าเดิม

¹² กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง, "รายงานการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 27-31 กรกฎาคม 2535" (5 สิงหาคม 2535) : 1-7.

¹³ กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง, การเลือกตั้ง 27 กรกฎาคม 2529 (เอกสารอัดสำเนา) : 1-20.

¹⁴ เกษม วัชรธรรม, ข้อมูลเลือกตั้ง 2535 10-14 กุมภาพันธ์ 2535 (กรุงเทพมหานคร : ครีเอทีฟ นัปลิซซิ่ง, 2535), ภาคผนวก หน้า 15.

ตารางที่ 4.2 จำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งแยกตามพรรคและเพศ

จำนวนผู้สมัคร จำแนกตามพรรคและเพศ			
พรรคการเมือง	ชาย	หญิง	รวม
1.ชาติพัฒนา	223	13	236
2. ประชาธิปัตย์	293	17	310
3. ราษฎร	69	63	132
4. ชาติไทย	191	6	197
5. ประชากรไทย	134	19	153
6. กิจสังคม	133	23	156
7. เอกภาพ	173	15	188
8. มวลชน	122	26	148
9.พลังธรรม	257	13	270
10. ความหวังใหม่	231	12	243
11. เกิดไท	0	0	0
12.พลังประชาชน	127	19	146
13. เสรีธรรม	220	16	236
14. ประชาไทย	0	0	0
15. เกษตรกรไทย	0	0	0
16. ส่งเสริมประชาธิปไตย	2	0	2
รวม	2,175	242	2,417

หมายเหตุ : พรรครวมพลังใหม่, พรรคเสรีนิยม, พรรคสหประชาชาติไทย พรรคเกษตรเสรี, พรรคชาวไทย, พรรคเสรีประชาธิปไตย, พรรคประชาชาติ, พรรคชาติประชาชน, พรรคประชาธิปไตย, พรรคท้องถิ่นก้าวหน้าอยู่ระหว่างรอคำสั่งศาลยุบเลิกพรรค

ตารางที่ 4.3 จำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งแยกตามเขตและภาค

จำนวนผู้สมัคร จำแนกตามพรรคและภาค					
พรรคการเมือง	กลาง	เหนือ	ใต้	อีสาน	รวม
1.ชาติพัฒนา	52	56	14	114	236
2.ประชาธิปัตย์	101	62	45	102	310
3.ราษฎร	50	10	0	72	132
4.ชาติไทย	55	45	4	93	197
5.ประชากรไทย	62	28	3	60	153
6.กิจสังคม	53	21	0	82	156
7.เอกภาพ	47	16	25	100	188
8.มวลชน	36	2	1	109	148
9.พลังธรรม	87	60	40	83	270
10.ความหวังใหม่	56	44	28	115	243
11.เกิดไท	0	0	0	0	0
12.พลังประชาชน	64	10	0	72	146
13.เสรีธรรม	80	29	23	104	236
14.ประชาไทย	0	0	0	0	0
15.เกษตรกรไทย	0	0	0	0	0
16.ส่งเสริมประชาธิปไตย	0	0	0	2	2
รวม	743	383	183	1,108	2,417

หมายเหตุ : พรรครวมพลังใหม่, พรรคเสรีนิยม, พรรคสหประชาชาติ, พรรคเกษตรเสรี, พรรคชาวไทย, พรรคเสรีประชาธิปไตย, พรรคประชาชาติ, พรรคชาติประชาชน, พรรคประชาธิปไตย, พรรคท้องถิ่นก้าวหน้าอยู่ระหว่างรอคำสั่งศาลยกเลิกพรรค

ตารางที่ 4.4 จำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งจำแนกตามระดับความรู้

ระดับความรู้	จำนวนผู้สมัคร	
	31 ก.ค.35	รวม
1. ประถมศึกษา	21	348
2. มัธยมศึกษาตอนต้น	24	339
3. มัธยมศึกษาตอนปลาย	14	208
4. อาชีวศึกษา	17	217
5. อนุปริญญา	9	89
6. ปริญญาตรี	56	936
7. ปริญญาโท	9	174
8. ปริญญาเอก	4	60
9. อื่น ๆ	8	46
รวม	162	2,417

ตารางที่ 4.5 จำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งจำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	จำนวนผู้สมัคร	
	31 ก.ค.35	รวม
1. 25-29 ปี	14	273
2. 30-39 ปี	57	863
3. 40-49 ปี	43	659
4. 50-59 ปี	28	437
5. 60-69 ปี	18	166
6. 70 ปีขึ้นไป	2	19
รวม	162	2,417

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.6 จำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งแยกตามภาค

ภาค	จำนวนผู้สมัคร	
	31 ก.ค.35	รวม
1. ภาคกลาง	59	743
2. ภาคเหนือ	35	383
3. ภาคใต้	7	183
4. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	61	1,108
รวม	162	2,417

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิเคราะห์การเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่

การศึกษาการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง ของพรรคการเมืองไทยนั้น โดยหลักการของการเลือกสรรของแต่ละพรรค จะมีความคล้ายคลึงกันกล่าวคือ โดยหลักการของการเลือกสรร ผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละพรรคจะให้เป็นอำนาจของกรรมการบริหารพรรคและคณะกรรมการเลือกตั้งของพรรคในการสรรหาตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง และมีอำนาจในการตัดสินใจเลือกตัวบุคคลใด ๆ เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่ทั้งนี้ในแต่ละพรรคการเมืองจะมีวิธีการและรายละเอียดปลีกย่อยในการเลือกสรรที่แตกต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะ และการมุ่งเน้นทางการเมืองของแต่ละพรรคการเมือง แต่อย่างไรก็ตามประเด็นหลักของแต่ละพรรค ในการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งทุก ๆ พรรคจะเน้นให้ความสำคัญและถือเป็นเป้าหมายร่วมกันของทุก ๆ พรรค ก็คือชัยชนะในการเลือกตั้ง ของพรรคการเมืองของตนเป็นเป้าหมายหลักสูงสุด แต่สำหรับการมุ่งเข้าสู่เป้าหมายหลักที่สูงสุดของพรรค ซึ่งก็คือ ชัยชนะในการเลือกตั้งนั้น แต่ละพรรคจะมุ่งเน้นกระบวนการในการที่จะได้บุคคลเหล่านั้นที่แตกต่างกันออกไป

วิธีการและขั้นตอนการคัดเลือกผู้สมัครของพรรคการเมือง ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะบางประเภทของพรรคการเมืองและระบบการเมืองนั้น จากแนวความคิดของ E. E. Schattschneider ที่กล่าวถึงการเลือกสรรผู้สมัครของพรรคการเมืองว่า "คนที่เป็นผู้คัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคเขาผู้นั้นคือเจ้าของพรรค" เพราะฉะนั้นกลไกการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองที่สะท้อนถึงอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องนี้ว่า ตกอยู่กับบุคคลกลุ่มใดของพรรคย่อมจะสะท้อนว่าอำนาจของพรรคตกอยู่กับคนกลุ่มไหน¹⁵ และแนวความคิดของ Robert H. Blank ที่ว่า "การเสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นขั้นตอนที่สุุดขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการทางการเมือง คุณสมบัติของผู้สมัครในการเลือกตั้งทั่วไป ขึ้นอยู่กับขั้นตอนการเลือกสรรของพรรค ความเปิดกว้างของการเลือกสรร จะบ่งบอกถึงความเปิดกว้างของระบบ

¹⁵ กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 39-53.

การเมือง เพราะถ้าชนชั้นนำเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้รับการเสนอชื่อ กระบวนการเลือกตั้งก็จะปิดแคบสำหรับบุคคลทั่วไป"¹⁶ นั้น จะเห็นได้ว่า พรรคการเมืองไทย จะให้อำนาจแก่คณะกรรมการของพรรคในส่วนกลางเป็นผู้มีอำนาจในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพียงแต่ว่าวิธีการได้มาซึ่งรายชื่อที่จะเสนอให้คณะกรรมการพรรคพิจารณาตัดสินสุดท้ายอาจแตกต่างกันไป ซึ่งพอจะแบ่งได้เป็น 2 วิธีใหญ่ ๆ คือ 1. ใช้ สส. เดิมของพรรคเป็นผู้เสนอ 2. ใช้สาขาพรรคเป็นผู้เสนอ ซึ่งพรรคประชาธิปไตยได้ให้ความสำคัญกับสาขาพรรคมากในการเสนอชื่อผู้สมัคร อย่างไรก็ตาม อำนาจสุดท้ายในการพิจารณาและตัดสินใจยังคงอยู่กับคณะกรรมการของพรรค เพราะฉะนั้น ถ้าจะกล่าวตามแนวความคิดของ Schattschneider และแนวความคิดของ Robert H. Blank แล้ว ผู้ที่เป็นเจ้าของพรรคการเมืองของไทย คือคณะกรรมการบริหารหรืออำนวยการของพรรค ไม่ใช่สมาชิกพรรคโดยส่วนรวม กล่าวอีกนัยหนึ่ง คืออำนาจของพรรคยังคงอยู่กับคณะกรรมการบริหารของพรรค โดยเฉพาะในเรื่องการพิจารณาคัดเลือกผู้สมัครของพรรค ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งในกระบวนการทางการเมือง บทบาทหน้าที่และการพิจารณาผู้สมัครของพรรคยังคงอยู่กับบุคคลชั้นนำของพรรคที่มีจำนวนน้อย และสามารถควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรคได้ อำนาจหรืออิทธิพลของผู้บริหารพรรคจึงมีสูงมากในการกำหนดตัวบุคคล ที่เป็นตัวแทนพรรค เพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งในแต่ละครั้งคราว

ในเรื่องการจัดโครงสร้างของพรรคการเมืองไทยนั้น ยังเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบพรรคการเมืองไทยเป็นอย่างมาก พรรคการเมืองไทยมีการจัดโครงสร้างแบบหลวม ๆ การจัดองค์กรพรรคมีลักษณะรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลาง การทำการบริหารพรรคและการหาเสียงเลือกตั้ง ศูนย์อำนวยการหรือพรรคจะรวมอยู่ในส่วนกลาง การทำการบริหารพรรคและหาเสียงหรือคะแนนนิยมในพื้นที่ที่จำกัด ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในลักษณะที่ขาดความต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันยังมีลักษณะการกระจายการดำเนินงานของพรรคออกเป็นสาขาค่อนข้างน้อย

¹⁶ Robert H. Blank, Political Parties : An Introduction (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1980), pp. 406-495.

พรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นส่วนใหญ่ ยังมักจะยึดถือบุคคลเป็นเกณฑ์ คือถือบุคลิกภาพ อำนาจและอิทธิพลของผู้นำเป็นศูนย์กลางในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง แทนที่จะถือนโยบายของพรรคเป็นหลัก เช่น ในประเทศตะวันตก พรรคการเมืองไทยกลับให้ความสำคัญแต่หัวหน้าพรรคและจำนวนสมาชิกของพรรค ซึ่งจะเห็นได้จากการที่พรรคพยายามรวบรวม สส. ให้เข้ามาช่วยพรรคให้มากที่สุด โดยมีได้คำมั่นว่า สมาชิกผู้นั้นจะมีอุดมการณ์แต่เดิมมาอย่างไร การจัดตั้งพรรคการเมืองโดยยึดถือตัวบุคคลเป็นเกณฑ์นี้ จึงทำให้พรรคการเมืองแตกแยกได้ง่าย และไม่เป็นปึกแผ่น มั่นคง¹⁶

การสรรหาผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่

พรรคประชาธิปัตย์ ได้มีการปรับโครงสร้างของพรรคให้มีความชัดเจน และมีการกำหนดองค์กรและอำนาจหน้าที่ให้มีความกระชับรัดกุมมากขึ้น รวมทั้งยังมีการรองรับองค์กรที่ไม่เป็นทางการ ให้มีความชอบธรรมภายใต้การรับรองของข้อบังคับพรรคฉบับใหม่ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในด้านการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น โดยนัยนี้ข้อบังคับพรรค พ.ศ. 2530 ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2530 จึงได้กำหนดองค์ประกอบของพรรคให้มีความชัดเจนว่า ประกอบด้วย¹⁷

1. ที่ประชุมใหญ่
2. คณะกรรมการบริหารพรรค

¹⁶ ชัยอนันต์ สมทวณิช, "การพัฒนาพรรคการเมือง : ศึกษากรณีการขยายตัวของพรรคประชาธิปัตย์ 2518-2519," เอกสารรายงานวิจัย คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 10.

¹⁷ วิทยา นาควศิรินทร์, "ระบบพรรคการเมืองไทย : ศึกษาเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างยุคก่อนการปฏิวัติ พ.ศ. 2501 กับสมัยปัจจุบัน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516), หน้า 151.

¹⁸ ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ. 2530.

3. คณะผู้บริหาร
4. ที่ประชุมระหว่างคณะกรรมการบริหารกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค
5. ที่ประชุมรัฐมนตรี
6. ที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
7. คณะกรรมการบริหารพรรคระดับจังหวัด
8. คณะกรรมการบริหารพรรคระดับอำเภอ
9. สาขาพรรค
10. ยูประชาติปัตย์ และกลุ่มอื่น ๆ ที่ได้รับอนุมัติการจัดตั้งจากคณะกรรมการบริหารพรรค

จะเห็นได้ว่าภายใต้ข้อบังคับดังกล่าว ได้เป็นผลให้โครงสร้างของพรรคได้ขยายตัวออกไปมากกว่าเดิม มีการยอมรับองค์กรใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นหลายองค์กร ทั้งองค์กรในด้านการจัดการบริหาร ในด้านการกำหนดแนวทาง และการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ตลอดจนสาขาพรรค

ส่วนวิธีการคัดเลือกผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์นั้น ตามระเบียบข้อบังคับพรรค พ.ศ. 2530 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2532) ได้ระบุไว้ใน หมวด 7 เรื่องการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ว่า^{๒๐}

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๒๐} ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ. 2530 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2532)

ข้อ 71 ให้คณะผู้บริหารพรรคเป็นผู้เสนอชื่อบุคคลต่อคณะกรรมการบริหารพรรค เพื่อคัดเลือกลงสมัครรับเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งทั่วไปที่ราษฎรเป็นผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารพรรคกำหนด

การตัดสินใจของคณะกรรมการบริหารพรรคที่คัดเลือกบุคคลใดลงสมัครรับเลือกตั้งให้ถือเป็นอันสิ้นสุด

ข้อ 72 สมาชิกต้องเคารพมติของคณะกรรมการบริหารพรรคเกี่ยวกับการเลือกผู้สมัครส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง

ข้อ 73 สมาชิกจะสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการบริหารพรรค"

จะเห็นว่าในขั้นตอนการเสนอชื่อผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์นั้น คณะผู้บริหารจะทำหน้าที่เสนอชื่อบุคคลให้คณะกรรมการบริหารพรรคเพื่อพิจารณาตัดสินในขั้นสุดท้าย สำหรับขั้นตอนการสรรหาผู้สมัคร การทาบทามผู้สมัครของพรรค เพื่อที่จะนำเสนอให้คณะผู้บริหารพรรค เพื่อเสนอต่อไปยังคณะกรรมการบริหารพรรคนั้น ซึ่งนายอาคม เอ่งฉ้วน ได้อธิบายขั้นตอนในการสรรหาผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์²¹

...พรรคประชาธิปัตย์มีองค์กรสูงสุด คือ คณะกรรมการบริหารพรรคมี 45 คน องค์กรนี้มาจากการเลือกตั้ง 4 ปีครั้ง มีประธานคือหัวหน้าพรรคที่ประชุมขององค์กรจะเป็นผู้ชี้ขาด ส่วนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง จะมีคณะกรรมการสรรหาแต่ละภาค ซึ่งแบ่งเป็น 5 ภาค ซึ่งมีรทหัวหน้าพรรคแต่ละภาคเป็นผู้รับผิดชอบกรุงเทพมหานคร ถือเป็นภาคหนึ่ง เพราะมีจำนวน สส. เยอะ นอกจากนี้มีภาคใต้ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีคณะกรรมการที่หัวหน้าพรรคแต่งตั้งจะประกอบด้วย สส. บ้าง อดีตรัฐมนตรีบ้าง เมื่อมีคณะกรรมการสรรหาเสร็จแล้ว มีผู้

²¹ สัมภาษณ์ อาคม เอ่งฉ้วน, 30 มีนาคม 2536.

แสดงความจำนงเข้าสมัครรับเลือกตั้งมาที่คณะกรรมการสรรหา ซึ่งเขาก็จะแบบ ประวัติส่วนตัวความรู้ความชำนาญพิเศษมาให้เราพิจารณา คณะกรรมการนี้จะตัดสิน ชี้ขาด...

ในการสรรหาผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์ นั้น มีคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครของ พรรค ซึ่งมีรองหัวหน้าพรรคทั้ง 5 ภาค รับผิดชอบในการสรรหาผู้สมัครในแต่ละภาค ทั้งนี้คณะกรรมการสรรหาจะมีอำนาจในการพิจารณาตัดสินใจเลือกผู้สมัคร ก่อนที่จะเสนอรายชื่อให้คณะกรรมการบริหารพรรคเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบอย่างเป็นทางการต่อไป ที่ได้ระบุไว้ในข้อ บังคับพรรค ข้อ 73 ที่ว่าสมาชิกจะสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการบริหารพรรค

ในเรื่องนี้ นายอาคม เองฉ้วน ได้อธิบายว่า "จริง ๆ แล้ว ผู้สมัครจะได้รับการพิจารณาตัดสินจากคณะกรรมการสรรหาแล้ว ซึ่งจะเสนอชื่อให้คณะกรรมการบริหารทั้ง 45 คน ให้ความเห็นชอบ"

นายสมบูรณ์ จิระเมธากร กล่าวถึงการสรรหาผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์ว่า²²

...ในการสรรหาผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์นั้น พรรคจะให้ความสำคัญกับสาขา พรรคเป็นอย่างมาก โดยสาขาพรรคจะเป็นหลัก เป็นผู้คัดเลือกก่อน แล้วจะเสนอ ชื่อผ่านมาจากรองหัวหน้าพรรคของแต่ละภาค จากนั้นส่งผ่านมายังรองเลขาธิการ พรรค เพื่อเอาเข้าที่ประชุมคณะผู้บริหารพรรค และจะนำเข้าสู่การพิจารณาของ คณะกรรมการบริหารพรรคต่อไป

²² สัมภาษณ์ สมบูรณ์ จิระเมธากร, กรรมการบริหารพรรคประชาธิปัตย์,

นอกจากนี้แล้ว พรรคประชาธิปัตย์ยังมีคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้ง ซึ่งแยกเป็นภาค ซึ่งรับผิดชอบในการอำนวยการเลือกตั้งในภาคของตน ซึ่งนอกจากจะรับผิดชอบการดูแลการเลือกตั้งแล้ว ยังทำหน้าที่ในการทาบทามผู้สมัครของพรรคด้วย...

ซึ่งในเรื่องการสรรหาหรือทาบทามผู้สมัครของพรรคนั้น พรรคยังมีคณะทำงานสรรหาบุคคลเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งคณะทำงานชุดนี้ประกอบด้วย เลขาธิการพรรค รองเลขาธิการพรรค รองหัวหน้าพรรค และบุคคลสำคัญจากคณะกรรมการบริหารพรรค โดยคณะทำงานนี้จะทำการสรรหาผู้สมัครจากพื้นที่ต่าง ๆ และได้รับข้อมูลจากสาขาพรรคที่มีอยู่ทั่วประเทศ และนอกจากนี้ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งของพรรคที่ได้ตั้งขึ้นในการเลือกตั้ง ก็อาจทำหน้าที่ในการสรรหาหรือทาบทามผู้สมัครด้วยก็ได้

จะเห็นว่าในการสรรหาผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์ จึงเป็นไปได้ที่มีการทาบทามจากสาขาพรรคประชาธิปัตย์ ที่มีค่อนข้างกระจายอยู่ทั่วประเทศ การสรรหาจากคณะทำงานสรรหาบุคคลที่พรรคได้จัดตั้งขึ้นในการเลือกตั้งเป็นครั้งคราวไป การสรรหาโดยคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งของแต่ละภาค ซึ่งรับผิดชอบโดยรองหัวหน้าพรรคแต่ละภาค และการสรรหาหรือทาบทามจากศูนย์อำนวยการเลือกตั้ง ดังนั้นกลไกในการสรรหาผู้สมัครของพรรค จึงค่อนข้างหลากหลายในการทำหน้าที่แสวงหาบุคคลที่จะมาเป็นตัวแทนของพรรค

นอกจากนี้แล้ว ยังมีวิธีการทาบทามผู้สมัครของพรรคอื่น ๆ อีก ซึ่งคุณสุเทพ เทือกสุบรรณ (สส. จ.สุราษฎร์ธานี และ รมช.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - ขณะนั้น) ได้อธิบายว่า^{๒๓} "วิธีการทาบทามผู้สมัครของพรรคนั้น เราแบ่งเป็นประการแรกสาขาพรรคทาบทาม ประการที่สองคือ ผู้บริหารพรรคทาบทาม และประการสุดท้าย คือ ผู้สมัครสมัครเอง"

^{๒๓} สัมภาษณ์ สุเทพ เทือกสุบรรณ, 17 กุมภาพันธ์ 2536.

ซึ่งนอกจากพรรคประชาธิปัตย์จะมีการทาบทามผู้สมัครโดยสาขาพรรคเป็นสำคัญ ผู้สมัคร อาจได้รับทาบทามจากผู้บริหารพรรคเองโดยตรง ซึ่งผู้บริหารพรรคนั้นอาจเป็น สส.อาวุโสในพื้นที่นี้ ด้วยก็เป็นได้ ซึ่ง สส.อาวุโสของพรรคในพื้นที่จะช่วยทำหน้าที่ในการสรรหาบุคคลที่มีความเหมาะสม ทั้งคุณสมบัติส่วนตัว และมีโอกาสที่จะได้รับการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ

ความสำคัญของสาขาพรรคประชาธิปัตย์ในการเลือกสรรผู้สมัคร

พรรคประชาธิปัตย์ได้ให้ความสำคัญกับการตั้งสาขาพรรคเป็นอย่างมากในการคัดเลือก ผู้สมัครเลือกตั้งในนามพรรค ซึ่งจุดประสงค์สำคัญของการมีสาขาพรรคได้แก่²⁴

1) ความต้องการในการแผ่ขยายอิทธิพลของพรรคให้กว้างขวางมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการระดมเสียงเมื่อมีการเลือกตั้ง หรือเพื่อระดมคนเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ ทางการเมือง เช่นการสนับสนุนนโยบายบางอย่างของรัฐบาล (ในกรณีที่พรรคนั้นเป็น รัฐบาล) หรือการต่อต้านรัฐบาล (ในกรณีที่พรรคนั้นเป็นพรรคฝ่ายค้าน) หรือการเรียกความ สนับสนุนทางการเงินบำรุงพรรค

2) ความต้องการในการมีช่องทางติดต่อสื่อสาร ระหว่างผู้นำพรรคในระดับสูง กับสมาชิกระดับย่อยต่าง ๆ ทั่วประเทศ

3) เพื่อประโยชน์ในการควบคุมพฤติกรรมของผู้นำและสมาชิกในหน่วยย่อยต่าง ๆ

4) เพื่อให้สมาชิกทั่วประเทศมีความผูกพันกับพรรค โดยให้ความสำคัญต่อการที่สาขา พรรคมีตัวแทนในการประชุมใหญ่ประจำปีของพรรค มีตัวแทนในคณะกรรมการกลาง (หรือ กรรมการบริหารระดับสูง) ทั้งนี้เพื่อป้องกันการมีอำนาจมากเกินไปของผู้นำในส่วนกลาง อัน จะก่อให้เกิดกฎเหล็กแห่งคณะธิปไตยได้

²⁴ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "การพัฒนารัฐสภาการเมือง : ศึกษากรณีการขยายตัวของ พรรคประชาธิปัตย์ 2518-2519" เอกสารรายงานวิจัย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 2.

นอกจากนี้แล้วทางพรรคประชาธิปัตย์มีความต้องการขยายสาขาพรรคไปในเขตเลือกตั้ง ที่พรรคยังมีคะแนนเสียงไม่มากนัก และยังไม่มียุทธศาสตร์ในเขตนั้น ดังนั้นทางพรรคจึงให้ความสำคัญของการจัดตั้งสาขาในเขตเลือกตั้งเหล่านี้ ก่อนการตั้งสาขาพรรคในเขตที่มีผู้แทนอยู่แล้ว

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคนั้น พรรคประชาธิปัตย์ได้ระบุให้ผู้แทนสมาชิกของพรรค แต่ละสาขามีสิทธิเข้าประชุมใหญ่ของพรรค ทั้งการประชุมใหญ่สามัญและการประชุมใหญ่วิสามัญ นอกจากนี้หน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของสาขาพรรคก็คือ ช่วยคณะกรรมการอำนาจการแสวงหาและคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมเข้าสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร²⁵

ในเรื่องนี้ นายไสว พัฒโน (สส. จ.สงขลา และเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม - ขณะนั้น) ได้กล่าวว่า²⁶ "กรรมการสาขาพรรค ก็มีสิทธิเสนอได้ เช่นเดียวกับ สส. เหมือนกัน ผู้ที่อยากลงสมัคร ก็มีสิทธิเสนอตัวเองได้ด้วย แต่ผู้ที่จะกลั่นกรองว่าใครจะลงสมัครได้จริง ๆ ก็คือ กรรมการบริหารพรรค จากทุกภูมิภาค จะมองความเหมาะสม ความพร้อมทางการเมือง"

นอกจากนี้แล้ว นายอำนาจ สุวรรณคีรี (สส. จ.สงขลา) ก็กล่าวถึงบทบาทของสาขาพรรคประชาธิปัตย์ในการสรรหาผู้สมัครของพรรคว่า²⁷

...ในการสรรหาผู้สมัครของพรรคนั้น พรรคประชาธิปัตย์จะสรรหาเฉพาะคนของพรรคประชาธิปัตย์ก่อนว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร หรือการให้สาขาพรรคดำเนินการสรรหาผู้ที่มีความเหมาะสมที่เป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไป เพื่อเสนอให้กรรมการบริหารพรรคพิจารณาต่อไป...

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

²⁶ สัมภาษณ์ ไสว พัฒโน, 14 มกราคม 2536.

²⁷ สัมภาษณ์, อำนาจ สุวรรณคีรี, 2 กุมภาพันธ์ 2536.

นายนิพนธ์ อินทรสมบัติ (ส.จ.พัทลุง) ได้อธิบายถึงวิธีการทาบทามผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคว่า^{๒๘} "ให้สาขาพรรคเป็นผู้พิจารณา แล้วส่งไปยังพรรคเพื่อกรรมการบริหารพรรคพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง การคัดเลือกจะไม่คัดเลือกที่พรรคในกรุงเทพฯ แต่จะคัดเลือกจากสาขาพรรค การสมัครก็ต้องสมัครที่สาขาพรรค"

ทั้งนี้ตามระเบียบข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ.2530 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 1 พ.ศ.2532)^{๒๙} ในหมวดที่ 5 ว่าด้วยเรื่องสาขาพรรค ข้อ 47 ได้ระบุถึงองค์ประกอบของคณะกรรมการบริหารสาขาพรรคซึ่งได้มาจากการเลือกตั้งสมาชิกสามัญ มีจำนวน 9 คน ประกอบด้วย

- (1) ประธานคณะกรรมการบริหารสาขาพรรค
- (2) รองประธานคณะกรรมการบริหารสาขาพรรคหนึ่งคน
- (3) เลขานุการ
- (4) เหรัญญิก
- (5) กรรมการอื่น ๆ อีก 5 คน

และกรรมการบริหารสาขาพรรคจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี แต่เมื่อพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้วอาจได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการอีกครั้งก็ได้

ทั้งนี้ในข้อบังคับพรรค พ.ศ.2530 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 1 พ.ศ.2532) นี้ ก็ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารสาขาพรรค ไว้อย่างชัดเจนในเรื่องของการสรรหาผู้สมัครของพรรคว่า "ข้อ 53 ... (3) ร่วมมือกับคณะกรรมการบริหารพรรคในการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสม เข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือองค์การปกครองอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการบริหารพรรคมอบหมาย"

^{๒๘} ข้อความจากแบบสอบถาม นิพนธ์ อินทรสมบัติ.

^{๒๙} ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ.2530 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 1 พ.ศ.2532)

สาขาพรรคประชาธิปัตย์จึงมีความสำคัญในกระบวนการสรรหาผู้สมัครของพรรค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคค่อนข้างมาก และ กระจายไปหลาย ๆ พื้นที่ของประเทศ สาขาพรรคประชาธิปัตย์จึงมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคในหลาย ๆ เรื่อง โดยในเรื่องการเลือกสรรผู้สมัครของพรรค ก็ยังมีบทบาทสำคัญเพิ่มมากขึ้นไปด้วย

สาขาพรรคประชาธิปัตย์จะทำหน้าที่ในการช่วยคณะกรรมการบริหารพรรคในการพิจารณาสรรหาผู้สมัคร โดยสาขาพรรคที่มีอยู่กระจายไปในพื้นที่ต่าง ๆ จะทำหน้าที่ทาบทามหรือสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม เพื่อเสนอชื่อบุคคลเหล่านั้นเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการบริหารของพรรคต่อไป

ดังนั้น ในการที่ผู้สมัครจะได้รับการเสนอชื่อ โดยได้รับการสรรหาหรือทาบทามให้เป็นผู้แทนพรรคนั้น พรรคประชาธิปัตย์ได้มีการทาบทามตัวบุคคลจากสาขาพรรคที่มีอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ ที่จะพิจารณาความเหมาะสมของบุคคลที่จะเป็นตัวแทนพรรค เช่น เห็นว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีประวัติในทางชื่อเสียง สุจริต ซึ่งผู้บริหาร สาขาพรรคหรือประธานสาขาพรรคจะไปทาบทามเพื่อเสนอชื่อต่อไปยังคณะกรรมการบริหารพรรค ซึ่งอาจจะรวมถึงการที่สาขาพรรคจะต้องให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้สมัครแก่คณะกรรมการบริหารพรรค เพื่อประกอบการพิจารณาด้วย^{๓๐}

นอกจากนี้อาจจะมีการทาบทามจากผู้บริหารพรรคหรือ สส.ระดับอาวุโสของพรรคประชาธิปัตย์ ที่อาจจะมีการติดต่อทาบทามกับบุคคลที่เห็นว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมโดยตรงเลยก็ได้ เช่น ติดต่อทาบทามบุคคลที่มีชื่อเสียงในท้องถิ่น เป็นนักการเมืองท้องถิ่น เป็นต้น^{๓๑} ซึ่งในเรื่องนี้

^{๓๐} สรุปลงความจากแบบสอบถามของ สส. จ.อุบลราชธานี ซึ่งไม่ประสงค์ออกนาม

^{๓๑} สรุปลงความจากบทสัมภาษณ์ สมบูรณ์ จิระเมธากร, กรรมการบริหารพรรคประชาธิปัตย์.

นายไสว วัฒน ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเข้ามาสู่พรรคประชาธิปัตย์ของตนเองว่า "คงเป็นคุณคล้าย ละอองมณีนะ ผมอยู่กับท่านมาตลอด ท่านก็ชวนลง ตอนแรกผมเป็นสมาชิกสภาจังหวัดอยู่ก่อนแล้ว ได้รับความนิยมจากประชาชนในท้องถิ่นพอสมควร"

นายปราโมทย์ สุขุม (สส.กรุงเทพมหานคร เขต 8 และ รมช.กระทรวงศึกษาธิการ - ขณะนั้น) ได้อธิบายถึงการเข้าสู่พรรคประชาธิปัตย์ของตนเองว่า "สนใจการเมืองตั้งแต่ในระดับอุดมศึกษา ศึกษาการเมืองมาโดยตลอด ช่วยกิจกรรมของพรรคประชาธิปัตย์เสมอมา สนิทสนมกับ สส. ของพรรคและยินความจำนงสมัครเป็นผู้แทนพรรคลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งทางพรรคก็สนองตอบโดยทันที"

นอกจากนี้แล้ว นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (สส.กรุงเทพมหานคร และ โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี - ขณะนั้น) ได้อธิบายการเป็นผู้แทนพรรคประชาธิปัตย์ของ มีการติดต่อกับบุคคลในพรรคและสมัครเป็นสมาชิกพรรค หลังจากนั้นก็ได้รับการเสนอชื่อให้กรรมการบริหารพรรคพิจารณา^{๓๒}

นอกจากนี้ นายอำนาจ สุวรรณคีรี ได้แสดงทัศนะของการเข้าสู่พรรคประชาธิปัตย์ของตนเอง โดยกล่าวดังนี้^{๓๓}

"พรรคประชาธิปัตย์มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ต่อสู้กับประชาชนตลอดมา เข้าเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ตั้งแต่ยังเป็นนักศึกษาอยู่จนกระทั่งจบการศึกษา แล้วกลับมาอยู่บ้าน นายคล้าย ละอองมณี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสงขลา 8 สมัย นายคล้าย ละอองมณี คือ

^{๓๒} สรุปรูปร่างจากแบบสอบถาม อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, สส. จังหวัดกรุงเทพมหานคร.

^{๓๓} สัมภาษณ์ อำนาจ สุวรรณคีรี, สส. จังหวัดสงขลา, 2 กุมภาพันธ์ 2536.

ผู้ฝึกสอนระบบการเมืองกลยุทธในการหาเสียง เมื่อยื่นความจำนงค์จะขอลงสมัครผู้แทนราษฎร จังหวัดสงขลา โดยผ่านสาขาจังหวัด เมื่อคณะกรรมการสาขาพรรคจังหวัดสงขลาได้พิจารณา คุณสมบัติตลอดจนการรับรองจากนายคล้าย ละอองมณี จึงลงสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2518, 2519, 2526, 2529, 2531 และ 2535 ในการเลือกตั้ง 13 กันยายน 2535"

ดังนั้นในเรื่องของการสรรหาผู้สมัครของพรรค ทั้งในเรื่องการทบทวนบุคคลที่พรรค เห็นว่ามีความเหมาะสม ซึ่งเป็นไปได้ที่มีการติดต่อทบทวนโดยสาขาพรรคประชาธิปัตย์ และ สส.เก่าของพรรคเอง และรวมทั้งการเสนอตัวของผู้สมัครเอง ที่มีความสนใจที่จะเป็นตัวแทนพรรค จึงเสนอตัวเข้ามา เป็นผู้สมัครในนามพรรคประชาธิปัตย์ก็ได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสาขาพรรคประชาธิปัตย์ จะมีความสำคัญสูงในขั้นตอนการ สรรหาผู้สมัครของพรรค เพื่อเสนอรายชื่อให้คณะกรรมการพรรคพิจารณาต่อไปนั้น แต่อำนาจสุดท้ายก็ยังยังคงอยู่ที่คณะกรรมการของพรรคในการพิจารณา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.7 จำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่

ช่วงอายุ	พรรคประชาธิปัตย์	พรรคความหวังใหม่
1. 25-29 ปี	24	8
2. 30-39 ปี	115	69
3. 40-49 ปี	104	87
4. 50-59 ปี	55	59
5. 60-69 ปี	12	19
6. 70 ปีขึ้นไป	-	1
รวม	310	243

(การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.8 จำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่
จำแนกตามระดับความรู้

ระดับความรู้	จำนวนผู้สมัคร	
	พรรคประชาธิปัตย์	พรรคความหวังใหม่
1. ประถมศึกษา	11	14
2. มัธยมศึกษาตอนต้น	21	27
3. มัธยมศึกษาตอนปลาย	22	23
4. อาชีวศึกษา	13	10
5.ปริญญาตรี	195	124
6. ปริญญาโท	25	30
7. ปริญญาเอก	12	3
8. อื่น ๆ	11	12
รวม	310	243

(การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535)

ตารางที่ 4.9 จำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่
แบ่งตามอาชีพ

อาชีพ	พรรคประชาธิปัตย์	พรรคความหวังใหม่
1. ค้าขาย/ธุรกิจ	116	90
2. เคยรับราชการ	42	45
3. ทนายความ	57	40
4. นักการเมือง	41	40
5. เกษตรกร	16	16
6. รับจ้าง	22	-
7. อื่น ๆ	5	-
รวม	310	243

(การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการสรรหาผู้สมัครของพรรคความหวังใหม่นั้น พรรคความหวังใหม่ได้ตั้งเป้าหมายในการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 ไว้ว่านอกจากจะได้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสมในการเป็นตัวแทนของประชาชนแล้ว พรรคความหวังใหม่ยังต้องการที่จะได้ชัยชนะในการเลือกตั้ง กล่าวคือสามารถที่จะได้จำนวน สส. ในสภาเพิ่มมากขึ้นด้วย นายแพทย์ประสงค์ บุรณพงศ์ ซึ่งเป็นกรรมการบริหารผู้มีบทบาทสำคัญของพรรค และยังเป็นเลขานุการของคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครของพรรค ก็ได้กล่าวถึงเป้าหมายในการเลือกตั้งและการสรรหาผู้สมัครของพรรคว่า^{๓๔} "ปี 2535 การเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา ก่อนหน้านี้ เรามี สส. จำนวน 72 คน เราก็ตั้งเป้าไว้เพิ่มเป็น 100 คน เหตุในการตั้งเป้า เราดูว่าก็มีเงินสนับสนุนตามกฎหมายพรรคการเมืองกำหนดพอหรือไม่ เมื่อมีเงินพอ เราก็ตั้งเป้าไว้"

ดร.พิรพันธุ์ พาลุสุข สมาชิกพรรคความหวังใหม่ได้กล่าวในประเด็นนี้ว่า^{๓๕}

...ในการเลือกผู้สมัครของแต่ละภาคนั้น เราจะกำหนดเป้าหมาย อย่างเช่นการเลือกตั้งเมื่อเดือนมีนาคม ภาคอีสานได้มา 40 กว่าคน ก็ต้องวางเป้าไว้ว่า คราวนี้น่าจะเพิ่มอีกสัก 20 คน คือวางเป้าไว้ 60 คน ก็จะส่งไปสัก 80 คน ซึ่งจะถือได้ว่าเป็นตัวผู้สมัครจริง ๆ คือเราจะตั้งเป้าไว้เป็น 60 คน เราจะส่งให้น้อยกว่านั้นไม่ได้ ต้องส่งไปจำนวน 80-90 คน ดังนั้นจึงต้องหาตัวผู้สมัครให้ได้...

นอกจากนี้ยังมี สส. ของพรรคความหวังใหม่ท่านอื่น ๆ ที่ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการเลือกสรรผู้สมัครของพรรค เช่น คุณอารีเนญ อุตรสินธุ์ สส. จ.นราธิวาส^{๓๖} และ พันตรีพูนศักดิ์ วสุนนท์ ได้อธิบายว่าเป้าหมายของพรรคในการเลือกสรรคือให้ได้เพิ่มจำนวน สส.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายแพทย์ประสงค์ บุรณพงศ์, 9 กุมภาพันธ์ 2536.

^{๓๕} สัมภาษณ์ ดร.พิรพันธุ์ พาลุสุข, 9 กุมภาพันธ์ 2536.

^{๓๖} สัมภาษณ์ อารีเนญ อุตรสินธุ์, สส.จ.นราธิวาส 1 กุมภาพันธ์ 2536.

ของพรรคให้มากขึ้น ในขณะที่คุณกริช กงเพชร สส.จ.มหาสารคาม และคุณเฉลิมพล สนิทวงศ์ชัย สส.จ.อุดรธานี ได้อธิบายว่า พรรคความหวังใหม่มีเป้าหมายที่จะได้จำนวน สส.ในสภาเพิ่มมากขึ้น ควบคู่ไปกับการได้ สส.ที่มีคุณภาพและมีอุดมการ^{๓๗}

ดังนั้นจะเห็นว่าพรรคความหวังใหม่ได้มีเป้าหมายที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเลือกสรรผู้สมัครที่มีความเหมาะสมและมีโอกาสที่จะได้รับการเลือกตั้งให้มากที่สุด

สำหรับในเรื่องของกระบวนการสรรหาผู้สมัครของพรรคความหวังใหม่นั้น นายแพทย์ ประสงค์ บุรณพงศ์ (อดีต สส.จ.นครพนม และเป็นรองหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ - ขณะนั้น) ได้กล่าวถึงกลไกของการสรรหาผู้สมัครของพรรคว่า "เริ่มต้นเรามีคณะกรรมการเพื่อสรรหาผู้สมัครของพรรค ซึ่งได้รับการอนุมัติโดยหัวหน้าพรรค ซึ่งมีการประชุมกันในรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อหาเป้าหมายในการเลือกคนในแต่ละจังหวัด ซึ่งในที่ประชุมเราก็ได้ข้อสรุปว่า เราควรจะส่งแค่ไหน"

สำหรับองค์ประกอบของคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครของพรรคความหวังใหม่นั้น นายแพทย์ประสงค์ บุรณพงศ์ กล่าวว่า

...คณะกรรมการสรรหา จะประกอบด้วยท่านเลขาธิการพรรคเป็นประธาน ผมเป็นเลขานุการคือผู้ดำเนินการทั้งหมด ส่วนกรรมการอื่น ๆ เป็นผู้อาวุโสของพรรค เช่น รองหัวหน้าพรรค และตั้งคนสำคัญของพรรคในแต่ละภาคตามสัดส่วนไปเลย เช่น ภาคเหนือก็มี 2 คน ภายใต้ 2 คน ภาคกลาง 2 คน ภาคอีสาน 4 คน เป็นต้น โดยตามโควตาของจำนวน สส....

^{๓๗}สรุปความจากแบบสอบถาม กริช กงเพชร สส.จ.มหาสารคาม และนายเฉลิมพล สนิทวงศ์ชัย สส.จ.อุดรธานี

ซึ่งจะเห็นได้ว่าคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครของพรรค จะประกอบด้วยบุคคลสำคัญของพรรค โดยจะเสนอชื่อผู้ที่พรรคเห็นว่ามีความเหมาะสมหรือมีโอกาสความเป็นไปได้สูงที่จะได้รับการเลือกตั้งเป็น สส. เสนอไปยังคณะกรรมการบริหารพรรคเพื่อพิจารณาต่อไป

นอกจากนี้ พรรคความหวังใหม่ยังมีคณะกรรมการอีกชุดหนึ่งที่เกี่ยวข้องในการเลือกตั้ง คือคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งประจำภาคของพรรค ซึ่งจะทำหน้าที่วางแผนและดำเนินการเลือกตั้งในแต่ละภาคของพรรค

ตามระเบียบข้อบังคับพรรคความหวังใหม่ พ.ศ. 2534 ได้กำหนดวิธีการคัดเลือกผู้สมัครของพรรค ไว้ในข้อ 26 ว่าให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งประจำภาคขึ้นมาคณะหนึ่งตามจำนวนที่เห็นสมควร เพื่อให้ทำหน้าที่

- (1) คัดเลือกบุคคลที่จะส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อเสนอคณะกรรมการพิจารณา
- (2) วางแผนและดำเนินการเลือกตั้งในภาคนั้น ๆ ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการ

และในข้อ 63 ซึ่งได้กำหนดให้คณะกรรมการเป็นผู้พิจารณาตัดสินชี้ขาดว่า จะคัดเลือกผู้ใดลงสมัคร ซึ่งในการนี้คณะกรรมการอาจจะพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่ภาคมิได้เสนอชื่อมาก็ได้

จะเห็นว่า พรรคความหวังใหม่ได้มีกลไกในการสรรหาผู้สมัครของพรรค โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งประจำภาคขึ้นมา เพื่อดูแลอำนวยความสะดวกในการเลือกตั้ง ซึ่งนอกจากนี้แล้วยังทำหน้าที่ในการสรรหาผู้สมัครของพรรคอีกด้วย ซึ่งนายวันมูหะมัดนอร์ มะทา (สส.จ.สงขลา และรองประธานสภาผู้แทนราษฎร - ขณะนั้น) ได้อธิบายถึงการสรรหาผู้สมัครของพรรคว่า^{๓๐} "จะมีคณะกรรมการชุดหนึ่ง ตั้งขึ้นมาเพื่อสรรหาผู้สมัครโดยจะแยกเป็นภาค เพื่อสรรหาและเสนอให้คณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณาต่อไป"

^{๓๐} สัมภาษณ์ วันมูหะมัดนอร์ มะทา, 10 มกราคม 2536.

นอกจากนี้แล้ว สาขาของพรรคยังมีส่วนสำคัญในการเลือกสรรผู้สมัครและช่วยดูแล การเลือกตั้งของพรรคให้มีความเรียบร้อยด้วย ทั้งนี้จากข้อบังคับพรรค พ.ศ.2534 ก็ได้ระบุ บทบาทหน้าที่ของสาขาพรรคในเรื่องนี้ไว้ชัดเจน ในข้อ 46 ที่ได้กำหนดว่า ให้คณะกรรมการ บริหารสาขาพรรคมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

- (1) ขยายจำนวนสมาชิกพรรคในเขตพื้นที่ของสาขา โดยต่อเนื่อง
- (2) ให้การศึกษาอบรมทางการเมืองและการอบรมอื่น ๆ ตามอุดมการณ์และแนวนโยบายของพรรคแก่สมาชิก
- (3) เผยแพร่อุดมการณ์ แนวนโยบาย และกิจกรรมของพรรคแก่ประชาชน
- (4) รณรงค์ช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคให้ได้รับการเลือกตั้ง
- (5) ดำเนินการร่วมกับมวลชนในท้องถิ่น และดำเนินโครงการเศรษฐกิจตามที่พรรคแนะนำ หรือที่พรรคเห็นชอบ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่และรายได้ของประชาชนในท้องถิ่น
- (6) บริหารกิจการภายในของพรรค
- (7) เสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทุกระดับต่อหัวหน้าพรรค
- (8) จัดทำแผนงาน แผนงบประมาณ และแผนจัดหาทุน เสนอต่อหัวหน้าพรรคเพื่อให้ ความเห็นชอบ
- (9) สนับสนุนบุคคลที่พรรคส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง
- (10) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

สาขาพรรคของพรรคความหวังใหม่ จึงมีบทบาทในการเลือกตั้ง คือทำหน้าที่ในการควบคุมและอำนวยความสะดวกในการเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครของพรรคในเขตพื้นที่เลือกตั้งต่าง ๆ และทำหน้าที่ในการสรรหาผู้สมัครเพื่อเสนอชื่อมายังคณะกรรมการบริหารพรรค ซึ่ง พล.อ.บัญญัติ สิงห์ศักดิ์ดา (สส.จ.นครราชสีมา) ได้อธิบายว่าในความเป็นจริงในการสรรหาผู้สมัครของพรรคนั้น แม้ว่าจะมีคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครของพรรคอยู่แล้ว แต่คณะกรรมการอำนวยความสะดวกก็ทำหน้าที่ในการคัดเลือกบุคคลเพื่อเสนอให้คณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณาด้วย นอกจากนี้แล้วในส่วนของการทาบทามผู้สมัครของพรรคนั้น ก็มีผู้สมัครบางคนที่ได้รับ

การทาบตามจากสาขาพรรค และผู้สมัครบางคนได้รับการติดต่อทาบตามจากสมาชิกพรรคอาวุโส
ในพื้นที่^{๓๙}

อย่างไรก็ตามในการทาบตามผู้สมัคร หรือการเสนอชื่อผู้สมัครมาทางสาขาพรรค ก็
อาจมีปัญหาบางประการ โดยเฉพาะบุคคลที่เสนอชื่อจากสาขาอาจจะไม่ได้รับการยอมรับจาก
กรรมการบริหารพรรค หรืออาจจะไม่ได้อุปถัมภ์ที่มีความเหมาะสมอย่างที่พรรคต้องการก็เป็นได้
ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทของสาขาพรรคประชาธิปไตยแล้ว จะเห็นว่าสาขาพรรคประชาธิ
ปัตย์ค่อนข้างจะมีบทบาทและความสำคัญมากกว่า ซึ่ง ดร.นิรันดร์ พาลุสุข ได้กล่าวถึงปัญหาการ
สรรหาผู้สมัครจากสาขาพรรคว่า^{๔๐}

...จริง ๆ แล้ว พรรคความหวังใหม่ เป็นพรรคที่มีสมาชิกมากที่สุด แต่ในทางปฏิบัติ
แล้ว สมาชิกเหล่านั้นขาดการจัดตั้งองค์กร ดังนั้นก็มีหลายครั้งที่เกิดปัญหาขึ้น ใน
บางจังหวัดนี้ คนที่อยากลงสมัครเขาก็ไปดำเนินการเอง อาจตั้งศูนย์ประสานหรือ
สาขาพรรคขึ้นมา หลายพรรคก็มีปัญหาเช่นนี้ คือคนที่เป็นประธานสาขาพรรค คิดว่า
ตัวเองจะได้รับการสนับสนุน แต่เมื่อพรรคไปตรวจสอบดูแล้ว คนที่เป็นประธาน
สาขาพรรคนี้ จะเขียนหนูลงชื่อไปหมด จึงเป็นปัญหาขึ้นมา เพราะการตั้งสาขา
พรรคนั้น ไม่ได้เป็นไปตามกลไกที่เราอยากให้เป็นแต่กลายเป็นว่าการเป็นการตั้ง
สาขาพรรคขึ้นมา เพื่อที่จะมาอ้างว่าผมมีมวลชนสนับสนุนนะ...

นอกจากนี้ในขั้นตอนการสรรหาผู้สมัครของพรรคนี้ การทาบตามผู้สมัครจาก สส.
เก่าของพรรค หรือกรรมการบริหารพรรคก็มีความสำคัญอยู่ค่อนข้างมาก ผู้สมัครของพรรคคน

^{๓๙} สัมภาษณ์ พลเอกปัญญา สิงห์คักดา, สส.จ.นครราชสีมา, 10 มีนาคม 2536.

^{๔๐} สัมภาษณ์ ดร.นิรันดร์ พาลุสุข, 9 กุมภาพันธ์ 2536.

สำคัญ ๆ หลายท่านก็ได้รับการติดต่อทาบถามโดยตรงจาก สส.เก่าของพรรค หรือบุคคลที่มีความสำคัญในระดับบริหารของพรรค เช่น นายสุรวิทย์ คนสมบูรณ์ สส.จ.ชัยภูมิ, นายบุญชู วิสมหมาย สส.จ.ศรีสะเกษ, พลเอกปัญญา สิงห์ศักดิ์, นายกรีช กงเพชร สส.จ.มหาสารคาม ซึ่งได้เข้าสู่พรรคความหวังใหม่ และลงสมัครรับเลือกตั้ง โดยผ่านการติดต่อโดยสมาชิกพรรคระดับบริหารหรือผู้มีบทบาทสำคัญของพรรคในแต่ละพื้นที่ ซึ่งในเรื่องนี้ นายแพทย์ประสงค์ บุรณพงศ์ ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเสนอชื่อผู้สมัครของพรรคว่า "ก็มีใบสมัคร แล้วนำเข้าไปประชุม จะมีเจ้าหน้าที่คอยรับเรื่อง ในกรณีที่เป็นผู้สมัครหน้าใหม่ อาจจะมี สส.เก่านำมาหรือให้การรับรอง"

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่

พรรคการเมืองมีหน้าที่สำคัญในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกผู้แทนราษฎร ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อความสามารถในการจัดตั้งรัฐบาลด้วยเหตุนี้พรรคการเมืองจึงต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะเพิ่มจำนวนสมาชิกพรรคให้เข้าไปมีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรให้มากขึ้น

พรรคการเมืองจะให้ความสำคัญกับเป้าหมายของการเลือกตั้ง คือการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง กล่าวคือ พรรคการเมืองต้องการให้สมาชิกพรรคที่ลงสมัครรับเลือกตั้งให้ได้รับการเลือกตั้งจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ดังนั้นการพิจารณาเลือกสรรหาผู้สมัครของพรรคจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นการกลั่นกรองบุคคลที่มีความเหมาะสม มีความรู้ความสามารถ ให้เข้ามาสู่ระบบการเมืองหรือให้เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนอย่างที่พรรคการเมืองที่ต้องการแล้ว การพิจารณาเลือกสรรผู้สมัครของพรรคการเมืองยังเป็นการช่วยแสวงหาบุคคลที่มีโอกาสที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งด้วย ดังนั้นถ้าพรรคการเมืองใดมีกลไกในการสรรหาผู้สมัครที่ดีแล้ว พรรคการเมืองนั้นย่อมมีความได้เปรียบที่จะสามารถกำหนดผู้สมัครที่มีโอกาสได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง หรือเป็นผู้ที่มีฐานะค้ำประกันสูง ลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคตนได้

นอกจากนี้แล้ว การสรรหาหรือเลือกสรรตัวแทน เพื่อส่งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งของ พรรคการเมืองนั้น ด้วยเหตุที่ผู้ที่จะมาเป็นตัวแทนหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อเป็นตัวแทนของ ประชาชน มีบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบสูงเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นที่จะต้องมีการเลือก สรรผู้ที่จะมาลงสมัครรับเลือกตั้งนี้ได้อย่างเหมาะสมและรัดกุม หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกผู้ สมัครของคณะผู้บริหารพรรคที่มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจนั้น จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่จะต้องมีการ ศึกษาว่าในแต่ละพรรคการเมืองนั้น มีหลักเกณฑ์ และแนวความคิดอย่างไรจึงจะทำให้ได้ผู้สมัคร ของพรรคที่มีความเหมาะสมที่จะเป็นตัวแทนของประชาชน และที่สำคัญคือทำอย่างไรจึงจะได้ผู้ สมัครที่มีโอกาสได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งจำนวนมากที่สุดเท่าที่พรรคนี้ทำได้

ในสถานการณ์การเมืองไทยนั้น พฤติกรรมการเลือกตั้งของคนไทยยังมีความสัมพันธ์ เป็น อย่างยิ่งกับวัฒนธรรมและค่านิยมของคนไทย ที่ยังคงยึดถือกับระบบเจ้านาย-ลูกน้อง และให้ ความสำคัญกับตัวบุคคลเป็นหลัก การพิจารณาเลือกผู้แทนของคนไทยยังให้ความสำคัญกับตัวบุคคล มากกว่านโยบายของพรรค ทำให้ความสำคัญของตัวผู้สมัครเองมีสูงมาก ซึ่งในที่นี้คุณสมบัติส่วน ตัวจึง เป็นปัจจัยสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดให้ผู้สมัครชนะการเลือกตั้งในแต่ละครั้ง การเลือกสรรผู้ สมัครของพรรคการเมืองไทยจึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร เป็นประเด็น สำคัญ

ซึ่งในการวิเคราะห์นี้ จะอธิบายถึงคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครที่พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคความหวังใหม่ให้ความสำคัญในการพิจารณาเลือกสรร ดังต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัคร

ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นทรัพยากรทางการเมืองที่สำคัญ (political resources) ซึ่งผู้ที่สามารถครอบครองทรัพยากรทางการเมืองได้มากกว่าผู้อื่น และสามารถใช้ได้มากกว่าผู้อื่นย่อมมีโอกาสสูงที่จะเข้าสู่ระบบการเมือง⁴¹ โดยได้รับการตัดสินใจจากพรรคการเมืองให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง นอกจากนี้แล้วพรรคการเมืองไทยนั้น โดยส่วนใหญ่ต่างก็ต้องการบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เพราะในการหาเสียงนั้นทางพรรคไม่สามารถที่จะให้ความช่วยเหลือในด้านการเงินแก่ผู้สมัครทุกคนได้⁴²

ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งนั้น ปัจจัยทางการเงินนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องของพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนส่วนใหญ่ ที่ยังมีความพอใจวิธีการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งในรูปของการแจกเงิน และสิ่งของ ทั้งนี้แหล่งสนับสนุนทางการเงินของผู้สมัครยังมาจากการใช้จ่ายส่วนตัวเป็นหลักสำคัญมากกว่าการได้รับการสนับสนุนจากแหล่งอื่น ๆ ซึ่งก็หมายความว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีโอกาสได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งจะต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ซึ่งเพียงพอต่อการช่วยเหลือตนเองในการเลือกตั้ง ดังนั้นพรรคการเมืองที่มุ่งหวังชัยชนะในการเลือกตั้ง ก็จะคัดเลือกหรือเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีฐานะทางการเงินสูงกว่าผู้อื่น เพื่อชัยชนะในการเลือกตั้งของพรรค

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴¹Robert A. Dahl, Modern Political Analysis (New Delhi : Prentice -Hall, 1975), p.28.

⁴²สมบัติ จันทรวงศ์, "การเมืองเรื่องเลือกตั้งศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ.2529," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 1 (19-25 มิถุนายน พ.ศ.2531) : 74.

ในส่วนของพรรคประชาธิปัตย์เองก็ยอมรับว่ายังต้องให้ความสำคัญกับบุคคลที่มีความพร้อมทางการเงิน ซึ่งเรื่องนี้นายไสว พัฒน์ โดน ได้กล่าวถึงเรื่องปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัครว่า "ในการพิจารณาผู้สมัครนั้น อุปสรรคที่ทำให้เราพลาดและไม่ได้ก็คืออุปสรรคในเรื่องของค่าใช้จ่าย เราไม่สามารถสนับสนุนเขาเหมือนคนอื่น พรรคอื่นให้ได้ เพราะเรายึดหลักว่าผู้สมัครต้องมีความพร้อม ต้องช่วยเหลือตนเองได้ในระดับหนึ่ง"

คุณสมบุรณ์ จิระเมธากร (กรรมการบริหารพรรค) ก็กล่าวยืนยันในเรื่องความพร้อมทางการเงินของผู้สมัครว่า

...แน่นอน หลักเกณฑ์ประการสำคัญประการหนึ่งที่เราพิจารณาผู้สมัครของพรรคก็คือความพร้อมทางการเงินของผู้สมัคร เพราะพรรคประชาธิปัตย์ ถือว่าพรรคไม่มีเงินมากมายที่จะไปสนับสนุนผู้สมัครของพรรค ดังนั้นผู้สมัครของพรรคจึงควรต้องมีความพร้อมทางการเงินสำหรับการเลือกตั้งด้วย...

เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมหาเสียงเลือกตั้งของประเทศไทยที่มีการรณรงค์หาเสียงที่ต้องใช้วิธีการต่าง ๆ มากมาย และต้องมีการเตรียมกลุ่มหัวคะแนนของตน เพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงที่แน่นอนของตน ผู้สมัครจึงต้องมีความพร้อมทางการเงินอย่างดียิ่ง เพื่อให้ตนเองได้รับการเลือกตั้ง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการแข่งขันกันสูงจากผู้สมัครที่มีคะแนนนิยมใกล้เคียงกัน การทุ่มเทใช้จ่ายเงินทองในการเลือกตั้งก็มีมากขึ้น

ความจำเป็นในการใช้จ่ายเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีผลต่อการเลือกสรรผู้สมัคร ที่ทำให้พรรคการเมืองไทยโดยทั่วไปจำเป็นต้องหาบุคคลที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งที่มีความพร้อมทางการเงิน นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ได้กล่าวถึงปัญหาในการเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ประการหนึ่งว่า "พรรคมีเงินทุนสนับสนุนผู้สมัครค่อนข้างน้อย จึงจำเป็นต้องเตรียมผู้สมัครที่มีความพร้อมทางการเงินด้วย"

ความพร้อมทางการเงินของผู้สมัคร หรือการพิจารณาผู้สมัครจากฐานะทางเศรษฐกิจ จึงเป็นหลักเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งในการพิจารณาเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปไตย

ในส่วนของพรรคความหวังใหม่นั้น การเลือกสรรผู้สมัครโดยพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัครก็เป็นเรื่องสำคัญ ไม่แตกต่างไปจากพรรคการเมืองอื่นๆ โดยทั่วไป ดร. ฝัรพันธ์ พาลุสุข ได้อธิบายถึงความสำคัญของผู้สมัครที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี หรือมีความพร้อมทางฐานะการเงินว่า

...ทางพรรค ก็ให้ความสำคัญกับบุคคลที่มีความพร้อมทางการเงินในการเลือกตั้ง เพราะค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งค่อนข้างสูงมาก จำเป็นต้องใช้เงินใช้ทอง คือผู้สมัครต้องมีความพร้อมพอสมควร ลงให้พรรคช่วยเหลือทั้งหมดก็เป็นไปไม่ได้ แต่อย่างไรก็ดี เราก็ไม่ได้เน้นที่ความร่ำรวยของบุคคลนั้นมากจนเกินไป เราต้องมองที่คุณธรรม ความสามารถของคน ๆ นั้นด้วย...

กล่าวถึงนัยสำคัญของการเลือกสรรผู้สมัครของพรรคความหวังใหม่นั้น นอกจากที่พรรคต้องการที่จะได้คนมีความสามารถ มีความรู้ และประสบการณ์ทางการเมืองที่ดีแล้ว แต่ด้วยความจำเป็นอย่างยิ่งที่พรรคจะต้องได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเพื่อให้ได้ สส. เข้าสภาให้ได้มากที่สุด หลักเกณฑ์ประการสำคัญประการหนึ่งของพรรคในการพิจารณาผู้สมัคร จึงเน้นไปที่ลักษณะส่วนตัวของผู้สมัครในเรื่องของฐานะทางเศรษฐกิจที่จะต้องมีความพร้อมในการเลือกตั้งพอสมควร

นายประสงค์ บุรณพงศ์ กรรมการบริหารพรรคความหวังใหม่ ก็ได้อธิบายว่าพรรคความหวังใหม่ได้ให้ความสำคัญกับบุคคลที่มีความพร้อมทางการเงินด้วย โดยเฉพาะการพิจารณาบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีในพื้นที่ ๆ นั้น ทั้งนี้ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งมีการใช้จ่ายค่อนข้าง

ข้างมาก จึงต้องให้ความสำคัญกับผู้สมัครที่ช่วยเหลือตนเองให้ได้ก่อน^{๓๓} นอกจากนี้ก็มี สส.ท่านอื่นของพรรคที่ได้กล่าวถึงการพิจารณาผู้สมัครจากฐานะทางเศรษฐกิจของพรรค เช่น ดร.พาอักษรเสื่อ ที่ได้อธิบายถึงการพิจารณาผู้สมัครทั้งของพรรคความหวังใหม่และพรรคการเมือง โดยทั่วไปว่า "พรรคก็ให้ความสำคัญกับคนมีเงินนะ คนมีเงินก็มีน้ำหนัก ตัวผมมีน้ำหนักอยู่ส่วนเดียวก็คืออุดมการณ์ ก็เป็นอย่างนี้ทุกพรรคนะ ใครมีเงินมาก ก็มีบทบาทมาก"

นายประสงค์ ศรีวัฒน์ ได้ให้ความเห็นถึงการสรรหาผู้สมัครของพรรคและการสรรหาสมาชิกพรรค ที่ต้องให้ความสำคัญกับบุคคลที่มีประสบการณ์ทางการเมือง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเก่า และบุคคลที่มีฐานะทางการเงินด้วยเพราะพรรคความหวังใหม่เป็นพรรคใหม่ อยู่ในระยะเริ่มแรกต้องมีการใช้เงินมากมาย จึงต้องการบุคคลที่มีความพร้อมมาช่วยพรรคด้วย

นอกจากความพร้อมของผู้สมัครทางด้านการเงินที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้แล้ว ในส่วนของผู้สมัครมีฐานะทางการเงินดี สามารถช่วยเหลือผู้สมัครรายอื่น ๆ ในพรรค หรือผู้สมัครในกลุ่มของตนได้ ก็จะได้รับพิจารณาในอันดับแรกด้วยเช่นกัน^{๓๔}

จะเห็นฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัครเป็นเรื่องที่สำคัญที่พรรคการเมืองจะนำมาพิจารณาในการเลือกสรรผู้สมัคร บุคคลที่มีความพร้อมทางฐานะการเงินจะได้รับการพิจารณาในอันดับแรก ๆ และจะได้รับความสำคัญจากพรรคค่อนข้างมาก และจากการสำรวจข้อมูลของผู้สมัครของพรรคการเมืองไทยทั้งหมดในช่วงการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 จะเห็นว่าผู้สมัครที่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจ อยู่ในอันดับสูงสุด คือมีจำนวน 1,006 คน จากจำนวนผู้

^{๓๓}สรุปความจากบทสัมภาษณ์, นายแพทย์ประสงค์ บุรณพงศ์, อดีต สส.จ.นครพนม และกรรมการบริหารพรรคความหวังใหม่

^{๓๔}กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย, 2528, หน้า 169.

สมัครทั้งหมด 2,417 คน และจากผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2536 มีผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งจากสาขาอาชีพ ค้าขายและธุรกิจจำนวนมากที่สุด คือ 151 คน จากจำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งทั้งหมด 360 คน ซึ่งจะเห็นว่าพรรคการเมืองไทยได้ให้ความสำคัญกับผู้สมัครที่มีอาชีพธุรกิจ/ค้าขายค่อนข้างมาก ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีอยู่แล้ว และจะมีโอกาสสูงมากที่จะได้รับเลือกตั้งในสภาพการณ์การเมืองไทยที่มีพฤติกรรมกาเลือกตั้งที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

ประสบการณ์ทางการเมืองของผู้สมัคร

การเมืองเป็นเรื่องของชนชั้นนำมามากกว่าที่จะเป็นบุคคลทั่วไปที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจและกำลังหรือมีแต่น้อย ทั้งนี้ชนชั้นนำเป็นกลุ่มบุคคลที่สามารถครอบครัวยุทธยากรในการเมือง เช่น มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีมีชื่อเสียง มีตำแหน่งหน้าที่ที่เอื้ออำนวยต่อการแสวงหาอำนาจในสังคมนั้น ๆ และมีประสบการณ์ทางการเมืองสูงกว่าบุคคลอื่น

ในการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทุกพรรคการเมืองไทยต้องการผู้ที่เคยผ่านการเป็น สส. มาก่อน เพราะคนเป็น สส. มาก่อน เพราะคนเป็น สส. เก่ามาก่อนย่อมได้เปรียบกว่าผู้สมัครหน้าใหม่ ทั้งก่อนหน้าเลือกตั้งและหลังเลือกตั้ง สส. เก่าจะมีบารมีในพื้นที่ยู่แล้ว นอกจากนี้แล้วประสบการณ์ในการเมืองก็เป็นตัวกำหนดโอกาสที่จะเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะผู้ที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมจะต้องเชี่ยวชาญในการหาเสียง การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาการเมือง ตลอดจนรู้จักกลยุทธ์ในการเรียกคะแนนนิยมจากประชาชนดีกว่าผู้ที่เพิ่งสมัครรับเลือกตั้ง นอกจากนี้การเมืองผู้เจเนสนามดังกล่าวก็เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปอยู่แล้ว โอกาสที่จะได้รับเลือกตั้งจึงมีค่อนข้างมาก⁴⁵

⁴⁵ อุนสรณ์ ลิ้มมณี, "ทัศนคติของ สส. และการกระจายทรัพยากรในระบบการเมืองไทย" (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), หน้า 30.

ในการวิเคราะห์ตัวแปรเรื่องประสบการณ์ทางการเมืองของสมัคร นอกจากจะ หมายถึงการเป็น สส. เก่าทั้งของพรรคเอง หรือจากพรรคอื่นแล้ว จะต้องรวมถึงการที่ผู้สมัคร เคยมีบทบาททางการเมืองมาก่อนด้วย เช่น การเคยลงสมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่หนึ่ง ๆ แต่ไม่ ได้รับเลือกตั้ง การที่เคยร่วมกิจกรรมการเมืองท้องถิ่น เป็นต้น

ในการเลือกสรรผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์นั้น พรรคประชาธิปัตย์ก็ได้ให้ความสำคัญ กับประสบการณ์ทางการเมืองของผู้สมัครมาก โดยเฉพาะการพิจารณา สส.เก่า ที่มีประสบการณ์ทางการเมืองมามากและมีคะแนนนิยมของคนในเขตเลือกตั้ง ซึ่งนายประจวบ ไชยสาส์น (อดีตรองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์) ได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญของการคัดเลือกผู้สมัครของพรรค ประชาธิปัตย์ พอสรุปได้ว่าประการที่หนึ่งคือ การได้รับคำแนะนำจากสาขาพรรคที่กระจายอยู่ทั่วประเทศโดยให้การแนะนำว่า ใครควรจะลงสมัครรับเลือกตั้งที่ไหน อย่างไร ประการที่สองคือ การพิจารณาจากสมาชิกสามัญ โดยแบ่งเป็นการพิจารณาผู้สมัครที่เป็นสมาชิก สส. ในปัจจุบันเป็น อันดับแรก ประการที่สาม คือ อดีตผู้สมัครของพรรคหรืออดีต สส. ที่พลาดจากการเลือกตั้งที่ผ่านมา และสมาชิกพรรคที่ที่ประสงค์จะลงเลือกตั้ง ประการสุดท้ายคือการพิจารณาผู้สมัครที่เป็นสมาชิก สส. หรือสมาชิกของพรรคการเมืองอื่น ที่อาจเปลี่ยนแปลงโยกย้ายพรรคในขณะนั้น ซึ่งพรรค ประชาธิปัตย์จะดูความเป็นไปได้ที่จะ ได้รับเลือกตั้ง หรือชื่อเสียงของบุคคลนั้น⁴⁶

จะเห็นได้ว่าพรรคประชาธิปัตย์ได้มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาผู้สมัคร โดยจะให้ความสำคัญ กับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้สมัครเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะจะให้ความสำคัญกับ สส. ในปัจจุบัน และอดีต สส. หรือบุคคลที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เพราะผู้ที่เคยเป็น สส. ย่อม

⁴⁶สรุปความจาก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, "รายงานผลการสัมมนา กรมการบริหาร - สมาชิกพรรคการเมืองและผู้ทรงคุณวุฒิ" วันที่ 15-16 พฤษภาคม 2532), หน้า 100.

ได้เปรียบในเรื่องของประสบการณ์ทางการเมือง มีความเชี่ยวชาญในการหาเสียงมากกว่าผู้สมัครหน้าใหม่ ที่สำคัญผู้สมัครที่เป็นอดีต สส.ย่อมจะมีฐานคะแนนนิยมของคนอยู่ในพื้นที่อยู่แล้ว ซึ่งจะทำให้มีโอกาสสูงกว่าผู้สมัครหน้าใหม่ ที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง

นายไสว พัฒโน ได้กล่าวว่าการพิจารณาประสบการณ์ทางการเมืองของผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์ว่า^{๔๗}

...ก็ให้ความสำคัญมาก แต่ต้องเข้าใจนะว่า เมื่อเป็นอดีต สส.มาจากพรรคอื่น เราคงรับเหมา แต่ต้องพิจารณาอย่างมาก เพราะว่าคนที่มาจากพรรคอื่น เราก็ต้องดูว่าทำไมจึงออกจากพรรคอื่นมา หลายครั้งที่เขาออกจากพรรคอื่นมา มาอยู่กับเรา สุดท้ายเขาก็อยู่ไม่ได้ เพราะวัฒนธรรมของพรรค กิจวัตรของพรรค มันต่างกัน พรรคประชาธิปัตย์กับพรรคอื่นต่างกันตรงที่พรรคประชาธิปัตย์ทุกคนเป็นเจ้าของพรรค เมื่อคุณเป็นเจ้าของพรรคคุณต้องรู้กันเองว่าคุณให้อะไรแก่พรรคบ้าง...

จะเห็นว่าจากการเลือกตั้งครั้งที่ 13 กันยายน 2535 นั้น ในการเลือกสรรผู้สมัครนั้น พรรคประชาธิปัตย์ยังคงให้ความสำคัญกับ สส.เก่า ซึ่งอาจจะเป็น สส.เก่าที่มาจากพรรคอื่นด้วยก็ได้ ซึ่งในเรื่องนี้นายสมบุรณ์ จิระเมธากร กรรมการบริหารพรรคประชาธิปัตย์ก็ได้ให้ความเห็นว่า^{๔๘}

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๔๗}สัมภาษณ์ ไสว พัฒโน, สส.จ.สงขลา, 9 กุมภาพันธ์ 2536.

^{๔๘}สัมภาษณ์ สมบุรณ์ จิระเมธากร, กรรมการบริหารพรรคประชาธิปัตย์,

...พรรคประชาธิปัตย์ ได้ให้ความสำคัญกับ สส.เก่า หรือคนที่เคยลงสมัครรับเลือกตั้งมาแล้ว เพราะคนเหล่านี้ จะมีฐานคะแนนของคนอยู่บ้างแล้ว แต่ทั้งนี้ก็จะให้ความสำคัญกับสาขาพรรคมาก เพราะสาขาพรรคจะเป็นผู้เสนอคนที่มีความเหมาะสมและส่งข้อมูล ประวัติของผู้สมัครให้พรรคด้วย...

ประสบการณ์ทางการเมืองนั้น นอกจากจะหมายถึงการเป็น สส.เก่าของพื้นที่นั้น ๆ แล้ว ยังรวมไปถึงการที่ผู้สมัครเคยเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมาพอสมควร โดยเฉพาะการที่เคยดำรงตำแหน่งนักการเมืองท้องถิ่น เช่น การที่เคยดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาจังหวัด เป็นต้น นักการเมืองควรมีการเตรียมตัวและมีประสบการณ์ทางการเมืองที่ดี ซึ่งเศรษฐพร คูศรีนิทกัษ์ให้ความเห็นว่า^{๔๙} "ผู้แทนราษฎรท่านหนึ่ง ซึ่งชนะการเลือกตั้งมา 4 ครั้งแล้ว กล่าวว่า ถ้าอยากจะเล่นการเมือง จะต้องสั่งสมบารมีให้มาก ต้องมีพื้นฐานไว้ก่อน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมาก ฉะนั้นคุณควรจะไปเต้ามาจาก สจ. (สมาชิกสภาจังหวัด) หรือ ส.ท. (สมาชิกสภาเทศบาล) ก่อนเพราะนักการเมืองท้องถิ่น จะช่วยเหลือในการหาเสียงได้มากที่สุด" ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์นั้น นอกจากจะให้ความสำคัญกับ สส.เก่า หรือผู้ที่เคยลงสมัครรับเลือกตั้งของพรรคแล้ว พรรคยังให้ความสำคัญกับบุคคลที่มีประสบการณ์ทางการเมืองในระดับท้องถิ่นด้วย ซึ่งนายอาคม เองฉ้วน อธิบายถึงความสำคัญของประสบการณ์ทางการเมืองของผู้สมัครในระดับท้องถิ่นว่า^{๕๐} "ถ้าเป็นการพิจารณาผู้สมัครในต่างจังหวัดนั้น ถ้าสามารถผ่านสภาท้องถิ่นได้ เช่น เป็น สท., สจ., หรือเป็นนายกเทศมนตรียิ่งดี เพราะเรารู้ว่าอันนี้เป็นกรกัณฑ์กรองผู้สมัครอีกชั้นหนึ่ง"

^{๔๙} เศรษฐพร คูศรีนิทกัษ์, ถ้าอยากเป็นผู้แทน (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย), หน้า 19-20.

^{๕๐} สัมภาษณ์ อาคม เองฉ้วน, 30 มีนาคม 2536.

ทั้งนี้ สส.คนสำคัญของพรรคหลาย ๆ คน ก็เคยมีประสบการณ์ทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและประสบการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ ด้วยมาแล้ว เช่น นายนิพนธ์ อินทรสมบัติ สส.จ.พัทลุง นั้นเคยเป็นสมาชิกสภา จ.พัทลุง 2 สมัย และประธานสภาจังหวัดพัทลุง ปี 2533-2534, นายอานวย สุวรรณศิริ สส.จ.สงขลา เคยเป็นเลขานุการ รมต.ว่าการกระทรวงศึกษาธิการ, คุณปราโมทย์ สุขุม สส.กรุงเทพมหานคร เคยดำรงตำแหน่งปลัดเมืองพัทยา, คุณอภิชาติ ศรีสวัสดิชัย สส.จ. สกลนคร เคยเป็นประธานสภาจังหวัดสกลนคร ปี 2531 และปี 2534 เป็นต้น

พรรคความหวังใหม่ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาผู้สมัครไว้หลายประการ ทั้งนี้ นายแพทย์ ประสงค์ บุรณ์พงศ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสรรหาผู้สมัครของพรรค ได้อธิบายถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาผู้สมัครของพรรคว่า^{๕๑}

...ในการพิจารณาผู้สมัครของพรรคนั้น พรรคจะมีเกณฑ์ในการพิจารณา คือ ข้อ 1 สส.เดิมของพรรค คือเราจะไม่ทอดทิ้งเขา เราจะเอาทุกคน ยกเว้นบางคนที่มีเจตนาจะไม่อยู่พรรคเดิม ก็ไม่ว่าอะไรกัน

ข้อ 2 สส.ที่อยู่พรรคอื่น ที่มีประวัติ พฤติกรรมที่ดี บางคนเป็นนักการเมืองจะเก่งขนาดไหนเป็นที่ 1 ของจังหวัด ได้คะแนนสูง ๆ แต่ถ้ามีพฤติกรรม ประวัติไม่ดี เราก็ไม่ต้องการ เราถือว่า คนที่เป็น สส.ต้องเป็นคนเก่งบวกดี ไม่ใช่คนเก่งบวกไม่ดี

ในส่วนของการทบทวนนั้น เขาจะติดต่อมาประการหนึ่ง และประการที่สองเราทบทวนไป แล้วก็ให้นำมาพิจารณาในที่ประชุม

ข้อ 3 สส.เก่าของพรรค ที่มีประวัติ คะแนนดี ใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่สุด เช่นต้องการ สส. 2 คน แต่คนนี้ได้ที่ 3 หรือต้องการ สส. 3 คน แต่ได้ที่ 4 และคะแนนห่างกันเปอร์เซ็นต์น้อย

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายแพทย์ประสงค์ บุรณ์พงศ์, กรรมการบริหารพรรค, 9 กุมภาพันธ์ 2536.

ข้อ 4 พิจารณาบุคคลที่มีชื่อเสียงทางด้านวิชาการ ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ
เอามาพิจารณาเป็นผู้ที่จะสมัครเป็น สส.ใหม่ โดยเราใช้สีบสภาพ โดยสมาชิก
พรรคของเรา โดย สส.เก่าที่ใกล้เคียงกัน ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในจังหวัดนั้น และ
จังหวัดใกล้เคียงเป็นสิ่งสำคัญ...

จากการอธิบายของนายแพทย์ประสงค์ บุรณงค์ กรรมการบริหารพรรคความหวัง
ใหม่ และเป็นเลขาธิการของคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครของพรรคนั้น ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์
ในการพิจารณาผู้สมัครของพรรคความหวังใหม่ว่า พรรคได้ให้ความสำคัญกับผู้สมัครที่เป็น สส.
เก่า ทั้งของพรรคหวังใหม่เอง และ สส.เก่าจากพรรคอื่นค่อนข้างมาก โดยจะจัดลำดับความ
สำคัญอยู่ในอันดับแรก ซึ่งนายอารีเพ็ญ อุตระสินธุ์ สส.จ.นราธิวาส ที่กล่าวในลักษณะเดียวกันกัน
ว่าในการพิจารณาผู้สมัครของพรรคนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับ สส.เก่าของพรรคเป็นอย่างมาก
มากในการตัดสินใจคัดเลือกลงในเขตเลือกตั้ง ทั้งนี้เพราะ สส.เก่า จะเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง
เป็นที่รู้จักกันค่อนข้างดีอยู่แล้วในพื้นที่นั้น ซึ่งจะมีโอกาสมากที่จะได้รับเลือกตั้ง นอกจากนี้คุณอารี
เพ็ญ อุตระสินธุ์ ยังได้กล่าวเสริมถึงความสำคัญของ สส.เก่าว่า "สส.อาวุโสของพรรคบางคน
อาจจะให้ความช่วยเหลือผู้สมัครรายอื่น ๆ ด้วย เป็นกลุ่มผู้สมัครเดียวกัน ที่จำเป็นต้องมีการ
ช่วยเหลือกัน"

ดร.พา อักษรเสื่อ สส.จ.เลยได้กล่าวในประเด็นนี้ว่า "ในทีมเลือกตั้งของเรา
ต้องมีการเสนอชื่อผู้ที่จะมาร่วมทีมกับเราแน่ ผมนี้แหละเสนอไป ก็มีหลายคนอยากมาร่วมมาก
เช่น อาจารย์ปรีดา, บุญเฟิง เคยลงแต่ไม่ได้ เพราะความพร้อมในการที่จะมาลงกับเรา เขา
ก็ไม่มี"

ในสภาพการเมืองไทย ในเรื่องพฤติกรรมการเมืองที่เป็นแบบความสัมพันธ์แบบผู้
อุปถัมภ์ - ผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ (patron - client relation) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในเชิง
แลกเปลี่ยนระหว่างบุคคล 2 คน ซึ่งจะนำไปสู่มิตรภาพส่วนบุคคลต่อกัน โดยที่ผู้ที่มีสถานะภาพที่
สูงกว่า (อุปถัมภ์) จะใช้อิทธิพลและทรัพยากรของตนในการจัดหา บังคับผลประโยชน์ หรือทั้ง

สองอย่างให้กับผู้มีสถานะภาพต่ำกว่า (ผู้ใต้อุปถัมภ์) ซึ่งหมายความว่าผู้สมัครที่สามารถคุมอยู่
ในภาคหรือเป็น สส.ระดับอาวุโสที่คุมอยู่ในพื้นที่นั้น จะมีลูกน้องหรือผู้สมัครในสังกัดของตน ที่
สรรหาในลงเลือกตั้งในเขตพื้นที่เลือกตั้ง ซึ่งทางพรรคจะสนับสนุนและให้ความสำคัญกับ สส.
อาวุโสนั้นมาก เพราะเชื่อว่าจะสามารถทำให้จำนวน สส.ของพรรคเพิ่มมากขึ้น

การพิจารณาคัดเลือกผู้สมัคร จึงต้องให้ความสำคัญกับประสบการณ์ทางการเมืองของ
ผู้สมัครด้วย ทั้งโดยการพิจารณาบุคคลที่เคยเป็น สส.ของเก่า และของพรรคอื่นที่อาจจะมีการ
โยกย้ายพรรคกันในขณะนี้ ซึ่งจะรอบไปถึงการพิจารณาบุคคลที่มีประสบการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ
ด้วย เช่น เป็นนักการเมืองท้องถิ่น

ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข ได้อธิบายถึงการพิจารณาประสบการณ์ทางการเมืองของผู้
สมัครว่า

...ในเรื่องประสบการณ์ทางการเมืองก็ต้องพิจารณาด้วย คือจะพิจารณารวม ๆ
กันไป จะดูประวัติ ประสบการณ์ทางการเมือง

ในเรื่องของฐานะทางเศรษฐกิจ เราก็ดู แต่ไม่ได้ดูเพียงอย่างเดียวคือจะดูข้อ
มูลอื่นประกอบด้วย อย่างน้อยเขาก็สามารถช่วยตัวเองได้...

และในส่วนของหลักเกณฑ์การพิจารณานั้น ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข ก็ได้อธิบายในลักษณะ
เดียวกับ นายแพทย์ประสงค์ บุรณพงศ์ว่า "ข้อแรก จะเอา สส.รุ่นสุดท้ายเป็นหลัก อย่างคราว
ที่แล้วก็เอา สส.ก่อนที่ยุบสภาเป็นหลัก ข้อสอง ก็ดูผู้สมัครรายอื่นที่ยื่นเข้ามา ซึ่งเราจะดู
ประวัติของเขาว่าเคยได้รับเลือกตั้งมาก่อนหรือเปล่า ถ้าเคย ก็ดูว่ากี่ครั้ง หรือถ้าไม่เคยมา
ก่อนก็จะดูคะแนนเขาที่ได้"

จากการวิเคราะห์ถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาผู้สมัคร โดยพิจารณาจากประสบการ
ณ์ทางการเมืองของผู้สมัครนั้น จะเห็นทั้งพรรคประชาธิปไตยและพรรคความหวังใหม่ก็ไม่มีควม

แตกต่างกันมากนัก ทั้งสองพรรคต่างก็ให้ความสำคัญกับบุคคลที่เคยมีประสบการณ์ทางการเมืองมาแล้ว ไม่ว่าจะเคยร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะ สส. เก่าของพรรคตน หรือจากพรรคอื่นที่มีความประสงค์จะโยกย้ายพรรค จะได้รับความสำคัญเป็นอย่างมากในการพิจารณาคัดเลือกให้ลงสมัครในนามพรรค

ฐานะทางสังคมของผู้สมัคร

การเมืองในความเป็นจริงคือการจัดสรรผลประโยชน์หรือคุณค่า (values) ในสังคม โดยที่จะมีคนบางกลุ่มได้ประโยชน์และคนอีกกลุ่มเสียประโยชน์จากการจัดสรรผลประโยชน์ทุกครั้งไป ดังนั้นการเมืองจึงหลีกเลี่ยงการต่อสู้เพื่อแย่งชิงผลประโยชน์หรือคุณค่าทางสังคมไม่ได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่างระดมทรัพยากรของตนเพื่อนำมาใช้ในการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายคือผลประโยชน์หรือคุณค่าที่ตนต้องการ ฉะนั้นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีทรัพยากรมากกว่า เช่น อำนาจ เงิน ความรู้ ข้อมูล เป็นต้น จึงมักจะเป็นผู้ได้เปรียบหรือได้ประโยชน์จากการเมืองมากกว่า^{๕๒}

จะเห็นว่าผู้ที่สามารถครอบครองทรัพยากรสำคัญทางการเมือง (political resources) จะมีโอกาสสูงที่จะได้เข้าไปมีบทบาทในทางการเมือง ซึ่งบุคคลที่สามารถครอบครองทรัพยากรที่สำคัญ เช่น ความมั่งคั่ง ร่ำรวย ครอบครองทรัพย์สิน มีชื่อเสียง เกียรติยศ หรือมีความสามารถพิเศษ จัดได้ว่าเป็นบุคคลที่เป็นชนชั้นนำในสังคม ซึ่งระดม วงษ์น้อย ได้อธิบายว่า^{๕๓} ชนชั้นนำหมายถึงคนกลุ่มน้อยที่อยู่จุดสุดยอดปิรามิดของการแบ่งชั้นทางสังคม คน

^{๕๒} กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบบประชาธิปไตยไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 204

^{๕๓} ระดม วงษ์น้อย, "แนวความคิดเรื่องชนชั้นนำและการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน" เอกสารวิจัยหมายเลข 10 ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527, หน้า 10.

กลุ่มน้อยที่มีอำนาจและอิทธิพลมากที่สุด ครอบครองทรัพย์สินและความร่ำรวยมากที่สุด หรือมากกว่าคนอื่น ๆ ในสังคมหรือชุมชน และคนกลุ่มน้อยนี้ได้อาศัยความได้เปรียบดังกล่าวเข้าถึง หรือเข้าควบคุมการตัดสินใจของสังคมและชุมชนเอาไว้ ซึ่งในปัจจุบันการควบคุมอำนาจตัดสินใจดังกล่าวก็คืออำนาจการปกครอง

กิจกรรมต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ของพรรคการเมืองไทยไม่ว่า จะเป็นเรื่องการก่อตั้งพรรค การคัดเลือกสมาชิกพรรค และการคัดเลือกบุคคลเพื่อสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค เป็นการเปิดโอกาสให้ชนชั้นในสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจหรือธุรกิจเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองไทย

นอกจากนี้แล้วในเรื่องค่านิยมของคนไทยในระบบการเมืองไทยนั้น เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมือง และอุดมการณ์ทางการเมือง แบบอำนาจนิยม (authoritarian) ที่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบอำนาจของผู้ปกครองต้องอยู่เหนือผู้ปกครอง ทำให้ค่านิยมของคนไทยมีลักษณะอำนาจนิยม คือยกย่องที่มีอำนาจเหนือกว่าคน ซึ่งมีผลให้พรรคการเมืองต้องคำนึงถึงคุณสมบัติส่วนตัวของสมัคร กล่าวคือจะต้องการบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป มีชื่อเสียงเกียรติยศ เป็นต้น

ในการเมืองไทยนั้น บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทในทางการเมืองการปกครองมาโดยตลอด มักจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีอำนาจหรือเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การเป็นพวกขุนนางหรือข้าราชการ, เป็นบุคคลที่มีความร่ำรวย เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางการเมืองสูง และเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในชุมชนหนึ่ง ผลการศึกษาของ วรสิทธิ์ โรจนพานิช ในส่วนของทางไปสู่การเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง จะเห็นได้ว่า ภูมิหลังทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง อันหมายถึงประสบการณ์ทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และฐานะทางสังคมของผู้สมัครรับเลือกตั้ง อันได้แก่ การเป็นผู้มีชื่อเสียงดี เป็นที่รู้จักแก่ประชาชนโดยทั่วไป เป็นตัวแปรสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อหนทางไปสู่การเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ดร.สมบัติ จันทรวงศ์ได้ในเรื่องความมีชื่อเสียงของบุคคลที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งว่า⁵⁴

เช่น ในการเลือกตั้งเมื่อปี 2531 ผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์ในเขตเลือกตั้งที่ 1 แห่งจังหวัดนครศรีธรรมราช นั้นประกอบด้วยหัวหน้าทีม ที่มีความกว้างขวางใน หมู่ชาวบ้าน คือ นายสัมพันธ์ ทองสมัคร นักวิชาการที่ทรงคุณวุฒิ คือ ดร.สุรินทร์ นิสสุวรรณ และนายมาโนช วิชัยกุล ครูในท้องที่ที่มีชื่อเสียงในแง่เป็นคนดี มีผู้คน รักใคร่ เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว ในบางจังหวัดหรือในบางเขตเลือกตั้งที่มีชนกลุ่มน้อยทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นชุมชนพุทธหรือชุมชนมุสลิม ก็มีความจำเป็นอยู่เองที่จะต้องกระจายตัวผู้สมัครให้สอดคล้องกับพื้นฐานด้านศาสนาของประชาชน ซึ่งในกรณีนี้ มักจะพบได้มาก ในจังหวัดภาคใต้ เช่นกรณีของเขต 1 จังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น มีชุมชนชาวไทย มุสลิมอยู่ด้วย และหนึ่งในผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์ คือ ดร.สุรินทร์ นิสสุวรรณ นั้นก็เป็นบุตรชายของประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดด้วย

ในการเลือกสรรผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่ก็ได้ให้ความสำคัญกับฐานะทางสังคม ทั้งนี้เพราะผู้สมัครที่มีฐานะทางสังคมดี เช่น เป็นอดีตข้าราชการชั้นสูง มีชื่อเสียงทางวิชาการ หรือเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น ต่างก็เป็นที่รู้จักและคุ้นเคยกับประชาชน ในท้องถิ่นนั้น ๆ และเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงรู้จักกันโดยทั่วไปเป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้เป็นการง่ายที่จะ หาคะแนนนิยมของตนในเขตเลือกตั้ง จากการเลือกตั้งครั้งที่ 13 กันยายน 2536 ผู้สมัครรับเลือกตั้งหน้าใหม่อย่างเช่น นายจักรพันธ์ ยมจินดา สส.พรรคประชาธิปัตย์ จ.ระยอง และ นางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ สส.พรรคประชาธิปัตย์ จ.พะเยา ก็ได้รับการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงท่วมท้น ทั้งนี้เพราะเป็นบุคคลที่ประชาชนรู้จักอย่างกว้างขวางก่อนการเลือกตั้ง

⁵⁴สมบัติ จันทรวงศ์, "การเลือกสรรและการจัดทีมสออบในอนุญาต," มติชนสุดสัปดาห์

ในการเลือกสรรผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์นั้น นายอาคม เอ่งฉ้วน สส.จ.กระบี่ ได้กล่าวถึงเรื่องการพิจารณาผู้สมัครของพรรคว่า^{๕๕} "พรรคประชาธิปัตย์ ต้องการบุคคลที่มีชื่อเสียง ทำความดีเป็นที่ยอมรับในจังหวัด และโดยทั่วไป ทางพรรคจะพิจารณาตามบุคคลเหล่านี้ แล้วนำเสนอให้คณะกรรมการพรรคพิจารณา"

ในขณะที่ นายอภิชาติ ตรีสวัสดิชัย สส.จ.สกลนคร และ นายอำนาจ สุวรรณคีรี สส.จ.สงขลา ก็กล่าวว่า ในการสรรหาผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์ว่าต้องการบุคคลที่เป็นผู้กว้างขวาง เป็นที่รู้จักของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นผู้เฝ้าชุมชนและผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับสูง

สำหรับพรความหวังใหม่นั้น นายวันมูหะหมัดนอร์ มะทา สส.จ.ยะลา ได้กล่าวถึงความสำคัญของผู้สมัครที่มีชื่อเสียงทางสังคมว่า^{๕๖} "พรรคเราต้องการคนที่มีคุณภาพ คนที่มีชื่อเสียงก็มีความสำคัญอยู่ไม่น้อย จะเห็นได้ว่าพรรคเราจะมีทั้งอดีตผู้ว่าฯ นายพล ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็เป็นบุคคลที่ดีมีคุณภาพนะ พรรคต้องการอย่างนั้นเพื่อให้ได้คนดี มาช่วยบ้านเมือง"

ดร.พีรพันธ์ พาลุสุข อธิบายถึงความสำคัญของผู้ที่มีชื่อเสียงทางตำแหน่งหน้าที่การงาน โดยยกตัวอย่างบุคคลสำคัญภายในพรรคว่า^{๕๗} "อย่างเช่น คุณอำนาจ วีรวรรณ เราก็ดูจากประสบการณ์ทำงานในตำแหน่งที่สูงมาก่อน เมื่อมาอยู่ในพรรค เราก็นิยามตกลง โดยจะพิจารณาบทบาททางการเมืองที่ผ่านมามีด้วย"

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๕๕} สัมภาษณ์ อาคม เอ่งฉ้วน, สส.จ.กระบี่, 30 มีนาคม 2536.

^{๕๖} สัมภาษณ์ วันมูหะหมัดนอร์ มะทา, 10 มกราคม 2536.

^{๕๗} สัมภาษณ์ ดร.พีรพันธ์ พาลุสุข, 9 กุมภาพันธ์ 2536.

และนายแพทย์ ประสงค์ บุรณพงศ์ ได้กล่าวแก่การพิจารณาผู้สมัครจากฐานะทางสังคมและหน้าที่การงานของผู้สมัครว่า^{๕๐} "เรามีการให้คะแนนกัน เช่นผู้อาวุโสของพรรคหรือมีความรู้ความสามารถเราก็พิจารณาให้เช่น คนที่เป็นผู้ว่าฯ เป็นปลัดกระทรวง, ผอ. โรงพยาบาล เราก็ต้องให้ความสำคัญ"

สถานการณ์ของผู้สมัครภายในพรรค

ในประเทศประชาธิปไตยตะวันตก พรรคการเมืองจึงมักจะเป็นพรรคการเมืองของปวงชน (mass party) อย่างแท้จริง พรรคการเมืองมิได้ผูกขาดอยู่กับกลุ่มหรือคณะบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ สมาชิกของพรรคการเมืองจะเป็นผู้เลือกคณะผู้บริหารพรรคโดยเริ่มมาจากสมาชิกของพรรคในระดับล่างมาจนถึงระดับบนหรือระดับชาติ ในสหรัฐอเมริกาในการจัดองค์การของพรรคเดโมแครต (Democrat Party) และพรรครีพับลิกัน (Republican Party) มีความคล้ายคลึงกันมาก กล่าวคือประกอบด้วยระบบคณะกรรมการ (committee system) ในระดับต่าง ๆ จากระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ ระบบพรรคการเมืองในสหรัฐอเมริกามีการกระจายอำนาจไปสู่คณะกรรมการของพรรคในระดับต่าง ๆ บรรดานักการเมืองที่ประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งซึ่งชัยในตำแหน่งต่าง ๆ นับตั้งแต่ประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร ผู้ว่าการมลรัฐ นายกเทศมนตรี ฯลฯ จะต้องรับการเสนอชื่อมาจากคณะกรรมการของพรรคในระดับท้องถิ่นมาก่อนเท่านั้น ต่อจากนั้นจึงจะมาเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองในระดับชาติในภายหลัง จึงเห็นได้ว่าระบบพรรคการเมืองในสหรัฐอเมริกา มีรากฐานมาจากท้องถิ่นที่แข็งแกร่งมาก พรรคการเมืองในระดับชาติจึงเป็นผลพวงอันเกิดจากความแข็งแกร่งของพรรคการเมืองในระดับท้องถิ่น^{๕๑}

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายแพทย์ ประสงค์ บุรณพงศ์, ๑ กุมภาพันธ์ 2536.

^{๕๑} ดร. ชูวงศ์ ฉายะบุตร และ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, บทความพิเศษ ในรายงานผลการสัมมนา กรรมการบริหาร - สมาชิกพรรคการเมืองและผู้ทรงคุณวุฒิ, กรรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย : 43-44.

ในการสรรหาผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองนั้น ในประเทศประชาธิปไตยนั้น จะเปิดโอกาสให้คนดี มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม และเป็นผู้ที่มีความศรัทธาในพรรคการเมืองได้มีโอกาสได้รับเลือกเป็นตัวแทนของพรรคเพื่อชิงชัยในตำแหน่งที่มาจากการเลือกตั้งอย่างกว้างขวาง พรรคการเมืองสามารถสรรหาบุคคลจากหลายกลุ่มหลายอาชีพ โดยส่วนใหญ่จะเน้นผู้ที่มีภูมิลำเนาในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นสำคัญ Maurice Duverger ได้อธิบายว่า^{๑๐} พรรคการเมืองที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่น กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มักจะมีความเข้มแข็งมากกว่าพรรคการเมืองที่เกิดจากการรวมตัวเฉพาะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น เพราะพรรคการเมืองที่เกิดจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะขาดการสนับสนุนจากประชาชนอย่างแท้จริง ในขณะที่พรรคการเมืองไทยนั้นยังมีลักษณะที่ไม่ใช่พรรคมวลชน (mass party) เป็นเพียงศูนย์รวมของบุคคลที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน จนกล่าวได้ว่าเป็นเสมือนกลุ่มผลประโยชน์ที่จดทะเบียนและเรียกตัวเองว่าพรรคการเมือง^{๑๑}

กิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมืองไทยโดยส่วนใหญ่ ยังเป็นเรื่องของบุคคลชั้นนำภายในพรรคมากกว่าการดำเนินกิจกรรมที่มาจากฐานมวลชน บุคคลที่อยู่ในกลุ่มผู้บริหารพรรค หรือบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือโดยตรงมักจะได้รับความสำคัญสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนทางการเงินของพรรคการเมืองไทยมักจะมาจากกลุ่มคนเพียงบางกลุ่มที่ให้การสนับสนุนแก่พรรคเพื่อหวังประโยชน์ตอบแทน ทั้งนี้เพราะองค์กรพรรคการเมืองไทย ยังไม่ใช้องค์กรทางการเมืองแบบตะวันตกหรือแบบสากล ที่มีกองทุนส่วนรวมสำหรับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรค แต่ยังเป็นองค์กรบุคคลที่เกาะกันเป็นกลุ่มแบบ "มุ้งเล็ก" ใน "มุ้งใหญ่" ที่อาศัยการช่วยเหลือในกลุ่มพวก และอาศัยวิธีการเรียไร หรือ "ไต่ย" กับคนมีสตางค์ใน

^{๑๐}Maurice Duverger, Political Parties : Their Organizations and Activities in the Modern State (London : Methuen, 1964), PP. 33-31

^{๑๑}แสวง รัตนมงคลมาศ และคณะ, "สัมมติของระบบทูลจัดเลือกตั้ง," รัฐสภาสาร 40 : 2 (กุมภาพันธ์ 2535) : 6.

พรรคหรือนายทุนพรรคเป็นหลัก ดังนั้นการหนุนช่วยในนามส่วนรวมขององค์กรพรรคจึงอ่อนแอ และแทบไม่มีเลยในบางพรรค^{๒๒}

การพิจารณาสถานภาพของผู้สมัครภายในพรรคนั้น จึงต้องมองไปที่บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้สมัครที่มีต่อพรรค ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการสนับสนุนกิจกรรมของพรรค การมีตำแหน่งหน้าที่ภายในพรรคที่สำคัญ ๆ เช่น เป็นกรรมการบริหารพรรค เป็นกรรมการสาขาพรรค หรือการให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่พรรค ทั้งนี้จำนวนผู้ยื่นความจำนงจะขอลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคนั้น มีจำนวนมากจึงจำเป็นที่พรรคจะต้องพิจารณาความเหมาะสมของผู้สมัครอย่างถี่ถ้วน การที่บุคคลนั้นมีความสำคัญต่อพรรคในฐานะที่เคยช่วยเหลือพรรคก็จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ได้รับการพิจารณา ซึ่งนายปราโมทย์ สุขุม สส.จ.กรุงเทพมหานคร ได้อธิบายถึงการเข้าสู่พรรคประชาธิปัตย์ของตน และได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการพิจารณาผู้สมัครของพรรค โดยให้ความสำคัญกับการมีบทบาทสำคัญภายในพรรคว่า

...ผมมีความสนใจการเมืองตั้งแต่ในระดับเรียนอุดมศึกษา ศึกษาเรื่องพรรคการเมืองมาโดยตลอด เป็นความตั้งใจของเราเอง คือจริง ๆ แล้ว ผมช่วยกิจกรรมของพรรคมาโดยตลอด มีความสนิทสนมกับ สส.ของพรรคหลายคน เมื่อตอนที่ผมยื่นความจำนงขอสมัคร พรรคเขาก็สนองตอบโดยทันที...

นายอำนาจ สุวรรณคีรี กล่าวถึงการพิจารณาผู้สมัครที่เป็นสมาชิกพรรคว่า

^{๒๒}ลิขิต จีระเวคิน, วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535), หน้า 38.

... การสรรหาผู้สมัครของพรรค ตอนแรกเราจะสรรหาเฉพาะคนของพรรคก่อนว่า มีความเหมาะสมแค่ไหนอย่างไร แน่ๆ เราต้องพิจารณาให้ความสำคัญกับคนที่ช่วยเหลือกิจกรรมของพรรค ในหลาย ๆ เรื่อง ก็มีหลายคนที่เดียว ที่ช่วยเหลือพรรค มาตลอด เช่น คุณสุนัตรา มาคิสต์ นี้เห็นชัดเลย ช่วยเหลือมาก...

ทั้งนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีบทบาทสำคัญภายในพรรค เช่น เป็นกรรมการบริหารพรรค เป็นบุคคลสนับสนุนทางการเงินให้แก่พรรค นั้น โดยส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่ม สส.เก่าของพรรคอยู่แล้ว จึงเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมความสำคัญของผู้ที่มีบทบาทสำคัญภายในพรรค เพราะนอกจากจะได้พิจารณาให้อยู่ในลำดับสูงแล้ว ผู้ที่มีบทบาทสำคัญภายในพรรคหรือกลุ่ม สส.เก่า นี้จะมีคะแนนนิยมของคนในพื้นที่อยู่เพียงพอที่จะได้รับการพิจารณาให้ลงสมัครรับเลือกตั้งได้ ซึ่ง ดร.พิรพันธุ์ พาลุสุข ได้ให้ความเห็นในเรื่องของผู้ที่มีบทบาทสำคัญในพรรคความหวังใหม่ว่า

... ผู้ที่บริหารพรรคส่วนใหญ่แล้ว ก็อยู่ในกลุ่มที่ผมกล่าวมาทั้งหมด คือเป็น สส.บ้าง เป็นอดีต สส.บ้าง และในกรรมการบริหารพรรค เราก็พิจารณาหมดทุกคนอยู่แล้ว ซึ่งคนที่จะมาเป็นกรรมการบริหารพรรคนั้น น้อยคนนักที่จะไม่เคยเป็นนักการเมืองมาก่อน หรือไม่เคยลงเลือกตั้งมาก่อน...

จากแนวความคิดของ Robert H. Salisbury ที่กล่าวว่าผลประโยชน์จะเป็นแรงจูงใจให้คนเข้าร่วมกลุ่ม ลักษณะของการแลกเปลี่ยน จะเป็นการแลกเปลี่ยนความพึงพอใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้นำกลุ่มกับสมาชิกกลุ่ม หรือผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม ในที่นี้ผู้นำกลุ่มหรือผู้บริหารพรรคจะได้ผลประโยชน์คือการสนับสนุนจากสมาชิกของพรรค ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ด้านการสนับสนุนด้านการเงินหรือการช่วยเหลืออื่น ๆ

โดยเฉพาะในสภาพของพรรคการเมืองไทย ที่ยังไม่มีลักษณะของพรรคมวลชน การสนับสนุนค่าใช้จ่ายทั้งในเรื่องการดำเนินกิจกรรมของพรรค หรือค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งยังคงเป็นเรื่องของกลุ่มบุคคลบางกลุ่มที่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่พรรค ซึ่งบุคคลที่มีความสำคัญต่อพรรค

เหล่านี้ อาจต้องการผลประโยชน์ตอบแทนต่าง ๆ จากการลงสมัครรับเลือกตั้ง เช่น ต้องการเป็นผู้แทนราษฎร เพื่อรักษาผลประโยชน์ในธุรกิจของคน ต้องการเป็นรัฐมนตรีภายหลังจากการได้รับเลือกตั้งแล้ว หรือต้องการเข้ามาเล่นการเมือง เพราะมีอุดมการณ์ทางการเมือง และต้องการเข้ามาช่วยเหลือสังคม เป็นต้น

ในเรื่องของการให้การสนับสนุนพรรคด้านการเงินนั้น ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข ได้อธิบายเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า^{๑๖}

...การเมืองไทยนี้ เรื่องการเงินนี้มีความสำคัญ ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งมาก ค่าใช้จ่ายในการบริหารพรรคก็ใช้จำนวนมาก ก็ต้องการคนสนับสนุน และคนที่สนับสนุนทางการเงินนี้ ถ้าเขาไม่เลือกตั้งก็ไม่ใช่ไร แต่ถ้าจะลงเลือกตั้ง เราก็ต้องพิจารณาเขา มิฉะนั้นมันก็บริหารกันไม่ได้

อย่างเช่นคุณบุญชู ตริทอง ผมไม่มีตัวเลขนะ ในทางภาคเหนือเขาคงจะช่วยอยู่หลายคน ช่วยเป็นการส่วนตัว เราก็ให้ความสำคัญกับเขาเหมือนกัน แต่ตัวนี้ไม่ใช่เป็นตัวหลักนะ ต้องมีองค์ประกอบด้วย...

นอกจากนี้แล้วการมีบทบาทสำคัญภายในพรรค หรือเป็นผู้ที่ช่วยเหลือพรรคนั้น นอกจากจะได้รับการพิจารณาให้ลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคแล้วยังเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ได้รับพิจารณาในเรื่องอื่น ๆ เช่น การพิจารณาให้ดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการบริหารพรรค หรือได้รับพิจารณาให้ได้รับตำแหน่งในคณะรัฐบาล ในกรณีที่พรรคได้เป็นแกนในการจัดตั้งรัฐบาลด้วย นายแพทย์ประสงค์ บุรณ์พงศ์ได้อธิบายในประเด็นนี้ว่า

^{๑๖}สัมภาษณ์ ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข, 9 กุมภาพันธ์ 2536.

...คือเราจะบอกให้รู้ว่า เมื่อท่านเข้ามาแล้ว เป็น สส.ใหม่ หรือเป็นสส.เก่าก็ตาม เราจะยึดหลักในการพิจารณา 5 ประการคือ

1. ความรู้ความสามารถ
2. อาวุโสทางการเมือง
3. การช่วยเหลือตนเอง
4. การช่วยเหลือพรรค
5. มนุษย์สัมพันธ์ต่อนักการเมืองและสังคม

อาจจะมีความรู้ความสามารถ แต่ทำเป็นตัวเลขไม่ได้ วัดไม่ได้ เราก็เลยไม่ใส่ไว้ที่นี่เราก็จะทำการวัด โดยการให้คะแนน 100 คะแนน เช่น อาวุโสของพรรค ถ้า 4 สมัยให้ 100 คะแนน คือสมัยละ 25 คะแนน หรือความรู้ความสามารถเราก็ให้ 100 เต็ม เช่น คนที่เป็นผู้ว่าฯ เป็นปลัดกระทรวง, การช่วยเหลือตัวเอง ความพร้อมการช่วยเหลือพรรค เช่นให้ 5 ล้าน 10 ล้าน เราก็กำหนดตัวเลขในแต่ละครั้งไป มนุษย์สัมพันธ์จะมีการโหวตกัน หรือรู้กันว่าคนนี้เป็นคนดี สส.รักมาก 6-7 คนขึ้นไป ซึ่งเราจะนำคะแนนมาเฉลี่ย สิ่งเหล่านี้จะนำเสนอหัวหน้าพรรค แต่ไม่ใช่เป็นการบิบบหัวหน้าพรรค เพียงแต่เป็นแนวคิดในการพิจารณา แม้แต่การตั้ง รมต.ครั้งนี้ ก็ได้ตั้งคณะกรรมการพิจารณาตามกฎหมายที่ได้กล่าวมานี้ ซึ่งผมก็มีส่วนในการตั้งรมต.ทั้งหลาย...

นอกจากนี้ นายแพทย์ ประสงค์ บุรณพงศ์ ยังกล่าวในประเด็นการช่วยเหลือพรรค ทางด้านการเงินและกิจกรรมของพรรคอื่น ๆ ว่า^{๕๔}

^{๕๔}สัมภาษณ์ นายแพทย์ ประสงค์ บุรณพงศ์, รองหัวหน้าพรรคความหวังใหม่, 9 กุมภาพันธ์ 2536.

...ซึ่งในเรื่องที่ถาม คือเรื่องช่วยเงิน ก็มีความหมาย เช่น ช่วยเงิน 50 ล้าน เขาเป็นผู้แทนสมัยเดียว เขาก็ได้เป็น รมต.แล้ว เพราะพอเกลี้ยแล้วจะมีความหมายมาก เพราะจะช่วย สส.ในเรื่องอื่นด้วย แต่ถ้าเป็นคนที่ให้ 50 ล้าน แต่ตั้งบ่อน เราจะไม่รับเลย ไม่พิจารณาเลย คือเข้ามาจะมีปัญหาภายหลัง

ในกรณีของการช่วยเหลือ สส.เป็นการช่วยเหลือภายใน ซึ่งไม่ชัดเจนหรือช่วยเหลือพรรค ก็ไม่จำเป็นต้องช่วยรูปธรรม ช่วยนามธรรมก็ได้ เช่น จาตุรงค์ ฉายแสง, คุณวีระ มุสิกพงศ์ ช่วยต่อสู้เพื่อพรรค ภาพจะออกมาชัดเจน คุณจาตุรงค์ นี้ถ้าได้รับเลือกตั้ง จะต้องเป็น รมต.แน่นอน และจะรวมเรื่องวินัยพรรคด้วย เช่น บางคนมีเงินก็จริง แต่ถ้าค่าหัวหน้าพรรคก็ใช้ไม่ได้...

จะเห็นว่าประเด็นเรื่องบทบาทของผู้สมัครภายในพรรคก็เป็นเรื่องที่พรรคต้องให้ความสำคัญอยู่มาก เพราะบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือพรรค ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเงิน หรือการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของพรรคบ้าง แทบเป็นการอัตโนมัติเลยว่า พรรคจะต้องพิจารณาเลือกสรรให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง โดยทันที

เปรียบเทียบลักษณะการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคความหวังใหม่

จากการศึกษาลักษณะการเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งของทั้งสองพรรค จะเห็นความแตกต่างและคล้ายคลึงกันของกระบวนการสรรหาผู้สมัครของพรรคและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกสรรของพรรค ซึ่งมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. ขั้นตอนการสรรหาผู้สมัครหรือการเสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคทั้งสองนั้น ยังคงมีลักษณะเดียวกับขั้นตอนการได้มาซึ่งรายชื่อผู้สมัครของพรรคการเมืองไทยทั่วไป กล่าวคือมีการเสนอชื่อผู้สมัครมาจาก ส.ส. เดิมของพรรค และการเสนอชื่อผู้สมัครมาจากสาขาของพรรค ทั้งนี้ก็เสนอชื่อต่อไปยังคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครที่พรรคได้จัดตั้งขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วยกรรมการที่มาจากสมาชิกระดับบริหารของพรรคและสมาชิกคนสำคัญ ๆ ที่เป็นตัวแทนของ

แต่ละภาค ซึ่งนายวิระ มุสิกพงศ์ (รองหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ - ขณะนั้น) ก็ได้อธิบายถึง คณะกรรมการสรรหาผู้สมัครของพรรคว่า^{๕๕}

...คณะกรรมการบริหารตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการสรรหาผู้สมัคร ซึ่งจะกำหนดตายตัวไม่ได้ว่ามีกี่คน อาจจะมี 5, 6, 7 หรือ 8 คนขึ้นไปก็ได้ ก็แล้วแต่

คณะกรรมการสรรหานี้ จะจัดการหาบุคคลที่ดูแล้วเหมาะสมมีบุคลิก, ลักษณะ, อุดมการณ์ หรือมีความพร้อมหลาย ๆ อย่างที่จะเข้ามามีส่วนในการบริหารประเทศ...

ซึ่งคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครของพรรคนี้ จะมีหน้าที่ในการพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสม เพื่อเสนอรายชื่อเข้าสู่การพิจารณาอย่างเป็นทางการ ในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคต่อไป ทั้งนี้คณะกรรมการสรรหานี้จะมีอำนาจในการพิจารณากลับกรองผู้สมัครด้วย ซึ่งนายอาคม เองฉ้วน ก็ได้อธิบายถึงการทำหน้าที่ของคณะกรรมการสรรหาของพรรคว่า^{๕๖}

"ในการเสนอชื่อผู้สมัครนั้น จะมีการตรวจสอบโดยคนจำนวนมาก และต้องได้รับความพิจารณาจากคณะกรรมการสรรหาก่อน แล้วจึงให้คณะกรรมการบริหารพรรค จำนวน 45 คน ให้ความเห็นชอบอย่างเป็นทางการอีกครั้งหนึ่ง"

จะเห็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของพรรคการเมืองไทยว่าอำนาจสุดท้ายในการพิจารณา ยังคงอยู่กับคณะกรรมการกลางของพรรค ซึ่งอยู่ในรูปของคณะกรรมการสรรหา และคณะกรรมการบริหารของพรรค ที่ยังคงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการกำหนดตัวบุคคลที่จะเป็นตัวแทนลงสมัครรับเลือกตั้ง

^{๕๕} สัมภาษณ์ วิระ มุสิกพงศ์, 2 เมษายน 2536.

^{๕๖} สัมภาษณ์ อาคม เองฉ้วน, 30 มีนาคม 2536.

อย่างไรก็ตามในการเสนอชื่อผู้สมัครของพรรคนั้น พรรคประชาธิปัตย์ ค่อนข้างให้ความสำคัญกับบทบาทของสาขาพรรคเป็นอย่างมาก เพื่อต้องการที่จะได้ผู้สมัครที่มาจากท้องถิ่นจริง ๆ อีกทั้งพรรคประชาธิปัตย์มีการก่อตั้งมาเป็นเวลายาวนาน ความพร้อมในเรื่องสาขาของพรรคประชาธิปัตย์จึงมีมากกว่า ทั้งนายอาคม เ่องฉ้วน ได้อธิบายถึงความสำคัญของสาขาพรรคประชาธิปัตย์ว่า

...พรรคประชาธิปัตย์ ให้ความสำคัญกับสาขาพรรคเป็นอย่างมาก องค์กรสาขาพรรคที่มีอยู่ทั่วประเทศ 178 สาขา จะทำหน้าที่สรรหาผู้สมัครที่มีความเหมาะสมให้กับพรรค

ทั้งนี้สาขาพรรค จะมีส่วนในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัครด้วย เราจะรู้ได้ทันทีว่าคนนี้ได้หรือไม่ดี อย่างไร...

จะเห็นว่าสาขาพรรคประชาธิปัตย์มีความสำคัญในกระบวนการสรรหาผู้สมัครของพรรค ซึ่งสาขาพรรคประชาธิปัตย์ที่มีอยู่จำนวนมากพอสมควร และกระจัดกระจายไปในหลาย ๆ พื้นที่ของประเทศ จะมีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคในหลาย ๆ เรื่อง โดยเฉพาะในเรื่องของการสรรหาผู้สมัครของพรรคก็ยิ่งมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นไปด้วย

อย่างไรก็ตาม ทั้งพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคความหวังใหม่ ยังคงต้องให้ความสำคัญกับ ส.ส.เก่าของพรรคในการเสนอชื่อผู้สมัคร ทั้งนี้ นายอาคม เ่องฉ้วน, นายอานวย สุวรรณศิริ และ ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข (รองเลขาธิการพรรคความหวังใหม่ - ขณะนั้น) ก็ยอมรับว่าการเลือกสรรผู้สมัครของพรรคก็ต้องฟังเสียงจาก ส.ส.เก่าของพรรคเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะสาขาพรรคยังไม่มีความเข้มแข็งมากเพียงพอในการพิจารณาเลือกสรรผู้สมัคร

2. หลักเกณฑ์ในการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง โดยพิจารณาจากคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครนั้น ทั้งพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่ต่างก็ต้องการผู้ที่มีโอกาสสูงที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง โดยจะให้ความสำคัญกับผู้สมัครที่เป็น ส.ส.เก่า

ของพรรคเป็นอันดับแรก ที่จะกำหนดให้ลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรค ซึ่งพรรคความหวังใหม่ นั้น ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข ได้อธิบายถึงเกณฑ์การเลือกสรรผู้สมัครของพรรคว่า "ข้อแรก จะเอา ส.ส.รุ่นสุดท้ายเป็นหลัก อย่างคราวที่แล้วก็เอาส.ส.ก่อนที่ยุบสภาเป็นหลัก"

นอกจากนี้ในส่วนของพรรคประชาธิปัตย์ นายสมบุรณ์ จิรเมธากร กรรมการบริหาร พรรคประชาธิปัตย์ ก็กล่าวถึงความสำคัญของ ส.ส.เดิมของพรรคว่าพรรคจะต้องให้ความสำคัญกับ ส.ส.เดิมของพรรคจากการเลือกคราวที่แล้ว หรือคนที่เคยลงสมัครรับเลือกตั้งมาแล้ว เพราะบุคคลเหล่านี้จะมีคะแนนนิยมของตนเองในพื้นที่อยู่แล้ว

จากข้อมูลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 นั้น พรรคประชาธิปัตย์ มีผู้สมัครที่เป็น ส.ส.เก่า จำนวน 43 คน (จากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 จำนวน ส.ส.ทั้งหมด 44 คน) และพรรคความหวังใหม่ มีผู้สมัครที่เป็น ส.ส.เก่า จำนวน 69 คน (จากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 จำนวน ส.ส.ทั้งหมด 72 คน) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จากจำนวนผู้สมัครของพรรคนั้น ทั้งพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคความหวังใหม่ ก็ยังให้ความสำคัญกับ ส.ส.เก่าของพรรคในการพิจารณาคัดเลือกให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง

จะเห็นว่าทั้งพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคความหวังใหม่ ต่างก็ต้องการผู้ที่เคยผ่านการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาก่อน เพราะผู้ที่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาก่อนย่อมมีความเชี่ยวชาญในทางการเมืองค่อนข้างสูง และจะมีฐานะคะแนนเสียงของตนเองอยู่แล้ว นอกจากนี้แล้วพรรคก็ยังต้องการบุคคลที่มีประสบการณ์ทางการเมืองในด้านอื่น ๆ ด้วยเช่น การที่เคยเป็นนักการเมืองในระดับท้องถิ่น ก็จะได้รับคามสำคัญเป็นอย่างมาก

นอกจากการที่พรรคให้ความสำคัญเกี่ยวกับประสบการณ์ทางการเมืองของผู้สมัครเป็นลำดับแรกแล้ว พรรคยังให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของผู้สมัครด้านอื่น ๆ คือ

ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัคร เนื่องจากสภาพการเลือกตั้งของไทยนี้ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของผู้สมัครยังเป็นเรื่องที่สำคัญอยู่มาก ทั้งพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่ ก็ต้องการผู้สมัครที่มีความพร้อมทางการเงินที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

บทบาทของผู้สมัครภายในพรรค ทั้งพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่ ได้มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาผู้สมัครที่ได้มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญภายในพรรค เช่น เป็นบุคคลที่เคยร่วมกิจกรรมทางการเมืองของพรรคมาตลอด หรือบุคคลที่ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่พรรค

อุดมการณ์ทางการเมืองของผู้สมัคร แม้ว่าพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่ ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับคุณสมบัติของผู้สมัครในอันที่จะทำให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งก็ตาม แต่ทั้งสองพรรคก็ยังคงต้องการบุคคลที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกันกับพรรค ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและของพรรคเองด้วย

3. เมื่อพิจารณาความแตกต่างของหลักเกณฑ์การเลือกสรรผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคความหวังใหม่แล้ว จะเห็นว่าพรรคประชาธิปัตย์ค่อนข้างจะให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับสถานภาพทางสังคมของผู้สมัคร กล่าวคือพรรคประชาธิปัตย์ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับบุคคลที่มีชื่อเสียง เกียรติยศทั้งทางตำแหน่งหน้าที่การงานและความรอบรู้ทางวิชาการ ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์ก็พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือทางการเงิน แก่ผู้สมัครที่มีคุณสมบัติในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ก็ได้มีการจัดหาทุนสำหรับการเลือกตั้งให้กับผู้สมัครบางคนที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันมาก ซึ่งนายอาคม เ่องฉ้วน ก็ได้อธิบายถึงความสำคัญของบุคคลที่มีชื่อเสียงในการพิจารณาลงสมัครรับเลือกตั้งว่า^{๕๗}

^{๕๗} สัมภาษณ์ อาคม เ่องฉ้วน, 30 มีนาคม 2536.

...พรรคประชาธิปัตย์ให้ความสำคัญกับบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป จะเห็นได้ชัดเจนอย่าง ดร.สาวิตต์, ดร.ปรีชา พรรคให้การสนับสนุนมาก

คนดี มีความสามารถ แต่ไม่พร้อมเรื่องการเงิน เราก็สนับสนุนให้ลง เรามีคณะกรรมการจัดหาทุนเลือกตั้งของพรรค เพื่อให้การสนับสนุนผู้สมัครของพรรค คนที่เราพิจารณาแล้วมีความเหมาะสมที่จะลงสมัคร เราก็อาจช่วยเหลือทางการเงินให้ด้วย เช่น ให้คนละ 5 แสน 6 แสน หรือแค่ 1 แสนก็แล้วแต่...

ในส่วน of พรรคความหวังใหม่นั้น จะให้ความสำคัญกับบุคคลที่มีประสบการณ์ทางการเมืองสูง มีความพร้อมในการเลือกตั้ง โดยเฉพาะผู้ที่มีความพร้อมทางการเงิน หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดี ที่นอกจากจะช่วยเหลือตนเองได้แล้ว ก็ยังอาจจะช่วยเหลือพรรคหรือผู้สมัครรายอื่น ๆ ที่อยู่ในกลุ่มของตนเองได้ด้วย ซึ่งนายวิระ มุสิกพงศ์ (รองหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ - ขณะนั้น) ก็ได้อธิบายถึงความพร้อมทางฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัครว่า "พรรคค่อนข้างให้ความสำคัญมากกับความพร้อมทางการเงินของผู้สมัคร แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องมีการพิจารณาองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ด้วย

ตารางที่ 4.10 เปรียบเทียบจำนวนผู้สมัครที่เป็น ส.ส. เก่าของทั้งสองพรรค

พรรค	ส.ส. ครั้งที่ 16 (22 มี.ค. 2535)	จำนวนผู้สมัครครั้งที่ 17 (13 กันยายน 2535)	
		รวม	เป็น ส.ส. เก่า ครั้งที่ 16
ประชาธิปัตย์	44	310	43
ความหวังใหม่	72	243	69

การเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งกับการพัฒนาพรรคการเมือง

ปัญหาความอ่อนแอของระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ประการสำคัญประการหนึ่งคือ ความอ่อนแอของสถาบันทางการเมืองพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมืองนั้น เป็นสถาบันที่เกิดขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี 2475 จึงมีอายุไม่ยาวนานนัก ยังไม่อาจฝังรากได้อย่างแน่นแฟ้นและมั่นคง เมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันอื่น ๆ เช่น ทหารและระบบราชการแล้ว ประชาชนยังให้การยอมรับและมองเห็นคุณค่าของสถาบันทั้งสองนี้มากกว่าพรรคการเมืองและสภาผู้แทนราษฎร เพราะว่าเป็นสถาบันเก่าแก่และมีบทบาทในการบริหารประเทศมานานกว่า

สาเหตุของความอ่อนแอของพรรคการเมืองไทยนั้น เกิดจากการที่บรรดาผู้ร่วมก่อตั้งพรรคการเมือง ต้องการให้พรรคการเมืองเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนมากกว่าสนใจปรับปรุงพัฒนาพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็ง Lucian W. Pye ได้วิเคราะห์ระบบพรรคการเมืองไทยไว้ว่า พรรคการเมืองไทยนั้นส่วนใหญ่มีสมาชิกน้อยมาก และมักเน้นจำนวนสมาชิกในสภาเท่านั้น และพรรคการเมืองก็มักจะอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของบุคคลเป็นการส่วนตัวอีกด้วย คราวใดที่รัฐบาลอนุญาตให้มีการจดทะเบียนพรรคการเมืองตามกฎหมาย ก็มักจะมีการเมืองจำนวนมากประกาศตัวเป็นผู้นำทางการเมือง แทนที่จะให้สมาชิกของพรรคเป็นผู้เลือกผู้นำพรรคการเมืองเอง^{๑๑} พรรคการเมืองจึงมีลักษณะของการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ แคน ๆ ของนักการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ไม่มีฐานสนับสนุนจากประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์อย่างแท้จริง

^{๑๑} กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบบประชาธิปไตยไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 183.

ดังนั้นจึงอาจสรุปลักษณะสำคัญของพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันได้คือ

1. เป็นระบบพรรคที่ยังยึดถือตัวบุคคลเป็นสำคัญ อาจกล่าวได้ว่าพรรคการเมืองแทบทุกพรรคจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยตัวบุคคลเป็นหลัก ทั้งนี้ในระบบการเมืองไทย ตัวบุคคลและความสัมพันธ์ส่วนตัวมีความสำคัญมาก การจัดตั้งพรรคการเมืองนั้นจำต้องอาศัยตัวบุคคลจึงสามารถผลักดันพรรคให้เกิดขึ้นและเป็นที่ยอมรับได้ ยิ่งบุคคลที่จัดตั้งขึ้นมีอำนาจมีบารมี และเป็นที่ยอมรับนับถือมากเท่าใด พรรคที่จัดตั้งขึ้นนั้นก็จะมีบทบาทได้รวดเร็วเท่านั้น ในส่วนของพรรคความหวังใหม่นั้น สิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้พรรคก่อตั้งขึ้นมาได้ก็เพราะชื่อเสียงและอิทธิพลของตัวบุคคลคือ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่ง ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข ก็ได้อธิบายถึงความสำคัญของตัวบุคคลของพรรคว่า^{๕๑} "อันนี้ต้องยอมรับอย่างหนึ่งว่า พรรคเรามีความผูกพันกับหัวหน้าพรรค คือพลเอกชวลิต มาก ทั้งนี้การก่อตั้งพรรค เกิดจากบารมีของหัวหน้าพรรคเอง หากไม่มีพลเอกชวลิต เชื่อว่าหลายคนอาจจะต้องแยกย้ายกันไป"

2. พรรคการเมืองไทยมีลักษณะการรวมกลุ่มที่อาศัยการผูกพันเป็นการส่วนตัว พรรคจึงไม่ใหญ่โตมากนัก และแต่ละพรรคไม่มีความแตกต่างในด้านนโยบาย หรืออุดมการณ์ ขาดความเข้มแข็งในด้านองค์การ ขาดความซับซ้อน จึงไม่สามารถรับผิดชอบงานได้อย่างกว้างขวาง แม้แต่พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคที่เก่าแก่ ยังมีการจัดองค์การที่ไม่ซับซ้อนแต่อย่างใด^{๕๐} นายอาคม เองฉ้วน ก็ได้ยอมรับถึงบทบาทของสาขาพรรคประชาธิปัตย์ว่า แม้พรรคประชาธิปัตย์จะมีสาขาพรรคเป็นจำนวนมาก และค่อนข้างจะให้ความสำคัญกับสาขาพรรคมาก แต่อย่างไรก็ตามในการสรรหาผู้สมัครของพรรคนั้นสาขาพรรคยังคงต้องเสนอชื่อไปให้คณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณาตัดสินในขั้นสุดท้าย ทั้งนี้คุณอาคม เองฉ้วน ได้อธิบายว่า^{๕๑}

^{๕๑}สัมภาษณ์ ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข, 9 กุมภาพันธ์ 2536.

^{๕๐}มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ปัญหาการพัฒนาทางการเมืองไทย หน่วยที่ 8-18 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2527), หน้า 882.

^{๕๑}สัมภาษณ์ อาคม เองฉ้วน, 30 มีนาคม 2536.

...อาจจะกล่าวได้ว่าในการเสนอชื่อผู้สมัครของพรรคนั้น เรามีทั้งมาจากการเสนอของ สส.เก่า ที่เขายืนยันแล้วว่าคนนี้ไม่มีประวัติต่างพร้อย ก็จะเสนอเข้าที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรค 45 คนเลย ไม่ต้องผ่านสาขาพรรค
สาขาพรรคก็มีสิทธิเสนอ แต่ไม่มีสิทธิตัดสิน เพราะสาขาพรรคการเมืองบ้านเรา ยังไม่เข้มแข็งพอ อันนี้ต้องยอมรับ...

ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข ก็ยอมรับถึงกลไกการทำงานของพรรคการเมืองไทยที่ยังไม่มี ความซับซ้อน และปฏิบัติหน้าที่อย่างหลากหลาย โดยได้อธิบายว่า "สาขาพรรคบ้านเราไม่เข้มแข็ง จริง ๆ พรรคความหวังใหม่ก็อยากให้สาขาพรรคเราทำอย่างนั้น (เลือกสรรผู้สมัครและหน้าที่อื่น ๆ) แต่ก็ยังทำไม่ได้ แม้แต่พรรคประชาธิปัตย์เอง เขาก็ยังมีปัญหาสาขาพรรคนะ"

3. พรรคการเมืองไทยยังไม่มีฐานอยู่กับประชาชนอย่างแท้จริง ส่วนใหญ่การที่ผู้สมัครของพรรคนั้นชนะการเลือกตั้งก็เป็นเพราะความนิยมของในตัวผู้สมัครมากกว่า นอกจากนี้แล้วพรรคการเมืองเกิดจากการรวมกันของกลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้โดยมากมักอยู่ในกลุ่มชนชั้นนำทางสังคม ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและมีชื่อเสียงดี การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองก็จะให้ผลประโยชน์ตอบแทนภายในกลุ่มของตนเอง

ดร.ลิขิต ธีรเวคิน ได้อธิบายถึงลักษณะปัญหาสำคัญที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพรรคการเมืองไทย กล่าวคือ⁷² พรรคการเมืองส่วนใหญ่ถูกครอบงำด้วยนักธุรกิจ ทั้งนี้เพราะต้องอาศัยเงินในการบริหารพรรค ขณะเดียวกันนักธุรกิจก็ใช้พรรคการเมืองเพื่อการไต่เต้าไปสู่ศูนย์อำนาจทำให้พรรคการเมืองไทยมีลักษณะเป็นตัวแทนของนักธุรกิจและคนมีเงิน มากกว่าเป็นตัวแทนของคนส่วนใหญ่ของประเทศ แม้ว่าจะมีนโยบายทำเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ก็ตาม

⁷²ลิขิต ธีรเวคิน, วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), หน้า 238.

นอกจากนี้ยังไม่สามารถถ่วงดุลการคัดสรรตัวบุคคล แม้บุคคลที่มีภูมิหลังไม่ชอบมาพากล แต่มีเงินสนับสนุนพรรค ก็รับเข้ามาเป็นฐานกำลัง เมื่อพรรคไม่สามารถรณรงค์หาเสียงได้ ก็ไม่สามารถทรงคนเป็นรัฐมนตรีได้ ทำให้ระบบคัดสรรบุคคลที่จะเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองมีปัญหา

ในการพัฒนาพรรคการเมืองนั้น ถ้าจะให้พรรคมีความเข้มแข็งและเป็นสถาบันหลักของระบอบประชาธิปไตยแล้ว จะต้องเน้นการพัฒนาพรรคให้มีลักษณะของความเป็นสถาบัน (Institutionalization) ซึ่งไม่แตกสลายหรือเลิกล้มไปโดยการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเมือง นอกจากนี้การเป็นสถาบัน หมายรวมถึงการที่สถาบันนั้นมีคุณค่าในสายตาของประชาชน เป็นสถาบันที่มีความยืดหยุ่นปรับตัวได้ มีการจัดโครงสร้างที่ซับซ้อน มีความกลมเกลียวกันภายใน และมีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ขึ้นอยู่กับสถาบันภายนอกจนเกินไป

การสร้างพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันของประชาชนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพในระบบการเมือง หรือเพื่อรับใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตย

ทั้งนี้ในการสรรหาบุคคลที่จะเป็นตัวแทนของประชาชนของพรรคการเมือง ด้วยเหตุที่ผู้แทนของประชาชนจะต้องทำหน้าที่อันสำคัญในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชนและของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ พรรคการเมืองจึงต้องทำหน้าที่ในการสรรหา หรือถ่วงดุลบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีความเสียสละและรับผิดชอบต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง อีกทั้งคุณสมบัติของผู้แทนราษฎรนั้น จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในปัญหาของชาติและปัญหาของท้องถิ่น เพื่อที่จะสามารถเข้ามาแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นและสามารถต่อรองผลประโยชน์ให้กับประชาชน ตลอดจนให้ความช่วยเหลือเรียกร้องให้ได้มาในสิ่งที่ประชาชนต้องการ เป็นตัวแทนสะท้อนความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนเป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนกับฝ่ายบริหาร เสนอแนะหรือให้ข้อคิดเห็นถึง หรือคัดค้านถ้าเห็นว่าการกระทำกระเทือนต่อสิทธิและผลประโยชน์ของประชาชน⁷³

⁷³ เมธา สุกบรรทัด, ประชาธิปไตยและหน้าที่ของผู้แทนราษฎร, หน้า 60-74.

นอกจากนี้ พรรคการเมืองยังต้องทำหน้าที่สร้างผู้นำทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักการเมืองอาชีพ อันเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย⁷⁴ ทั้งนี้พรรคการเมืองจะเป็นสถาบันที่ผลิตผู้นำทางการเมืองที่ดีที่พร้อมจะดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นนักการเมืองที่เข้าใจการต่อรองและคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน

โครงสร้างการบริหารของพรรคการเมืองจะประกอบด้วยหัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค รองเลขาธิการพรรค กรรมการบริหารสาขาพรรค และยังมีตำแหน่งตามสาขาพรรคตามภาคต่าง ๆ ของประเทศอีกด้วย โดยที่ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งบริหารของพรรคระดับต่าง ๆ ก็จะมีทักษะ (skill) ในการเป็นผู้นำทางการเมืองได้ และพรรคก็พร้อมที่จะส่งบุคคลเหล่านี้ลงสมัครรับเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ ได้

ทั้งนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น บุคคลที่ไม่เคยผ่านระบบราชการมาก่อน ก็สามารถที่จะเป็นผู้นำทางการเมือง และสามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่าง ๆ ได้ดี เพราะพรรคการเมืองของสหรัฐได้มีการฝึกฝน และสร้างทักษะทางการเมืองให้แก่บุคคลที่เข้าสู่ระบบการเมือง อีกทั้งเป็นระบบการเมืองที่ค่อนข้างเปิดโอกาสกว้างให้กับบุคคลทุกกลุ่มโดยเท่าเทียมกัน มิได้ยึดติดกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ บุคคลที่พรรคเลือกสรรมา จึงต้องผ่านการคัดเลือกจากสาขาพรรคและกรรมการบริหารระดับท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการยอมรับอย่างแท้จริงในความ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷⁴ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ และชูวงศ์ ฉายะบุตร, รายงานผลการสัมมนากรรมการบริหารสมาชิกพรรคการเมืองและผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อวันที่ 15-16 พฤษภาคม 2532, กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

สามารถของบุคคลนั้น จนในบางครั้งอาจจะต้องมีการดึงเอาบุคคลภายนอกที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันของสาธารณชนเข้ามาเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง เช่น เมื่อปี 2495 พรรคริพับลิกัน ได้ขอให้ ดไวท์ ดี ไอเซนฮาว นายพลเอกพิเศษนอกราชการ เข้ามาสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค⁷⁵ เป็นต้น

ปัญหาการเลือกสรรผู้สมัครเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย

ในการคัดเลือกผู้สมัครเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทยนั้น โอกาสที่จะชนะการเลือกตั้งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด และโอกาสในการชนะการเลือกตั้งนี้จะถูกกำหนดโดยคะแนนนิยมของตัวผู้สมัครในเขตเลือกตั้ง และความพร้อมของตัวผู้สมัครเอง มากกว่านโยบายหรือชื่อเสียงของพรรค ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครมีความสำคัญยิ่งต่อการเลือกตั้งของไทย

แม้ว่าพรรคการเมืองไทยยังต้องการคนที่มีความรู้ ความสามารถหรือมีคุณธรรม เพื่อเข้ามาช่วยพัฒนาพรรคและช่วยเหลือสังคม ซึ่งนายไสว พัฒโน ก็กล่าวยืนยันว่า "...พรรคประชาธิปไตยเองต้องการสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีอุดมการณ์ ต้องการสร้างคนหนุ่มคนสาว มาช่วยพัฒนาพรรคและสังคม..." จะเห็นได้ว่า แม้ว่าพรรคการเมืองมีความพยายามที่จะพัฒนาพรรคของตน โดยเฉพาะในเรื่องการเลือกสรรผู้สมัครของพรรคในการเลือกตั้งแต่ละครั้งนั้น พรรคการเมืองไทยยังต้องการคนดีมีความสามารถหรือต้องการสร้างผู้นำทางการเมืองของคน โดยการคัดเลือกคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาทำหน้าที่แทนคนรุ่นเก่า แต่อย่างไรก็ตามในสภาพการเมืองไทยเป้าหมายในการเลือกตั้งคือ ชัยชนะในการเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทยนั้น ได้ถูกกำหนดโดยความสำคัญของตัวบุคคลมากกว่านโยบายของพรรค เนื่องมาจากประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งยังให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่าความสำคัญของพรรคการเมือง ในขณะที่เดียวกันผู้สมัคร

⁷⁵ ปกครอง สุนทรสุทธิ, "การเลือกตั้งประธานาธิบดีอเมริกัน," เทศาภิบาล

รับเลือกตั้งจำนวนมากมักยึดหลักการในการเข้าไปสังกัดพรรคการเมืองที่ว่าพรรคใดจะให้เงิน และการสนับสนุนการเลือกตั้งได้มากกว่ากัน หรือพรรคใดจะช่วยให้คนสามารถชนะการเลือกตั้งได้มากที่สุด ในด้านกลับกันพรรคการเมืองเวลาพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคก็มักจะยึดหลักที่ว่าบุคคลใดที่โอกาสที่จะชนะการเลือกตั้งมากที่สุดก็จะคัดเลือกบุคคลนั้น โดยให้ความสำคัญน้อยกว่าอุดมการณ์ แนวคิดนโยบาย และแม้แต่พฤติกรรมหรือประวัติความเป็นมาของบุคคลนั้น⁷⁶

1. พรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่เกิดจากการรวมตัวของผู้ต้องการจะสมัครรับเลือกตั้ง มีลักษณะตั้งขึ้นเพื่อการเลือกตั้งเป็นสำคัญ นอกจากนี้การรวมตัวกันมักจะยึดการมีผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่าการมีอุดมการณ์หรือความคิดร่วมกัน⁷⁷

กิจกรรมของพรรคนับตั้งแต่การคัดเลือกสมาชิกพรรคการเมือง เพื่อก่อตั้งพรรคการเมือง การคัดเลือกบุคคลเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค การตั้งพรรคและการคงอยู่ของพรรค การเลือกตั้งตลอดจนบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และพรรคการเมืองในรัฐสภาและรัฐบาล ล้วนแต่เป็นเรื่องของกิจกรรมที่กำหนดโดยผู้นำของพรรคทั้งสิ้น

2. ด้วยเหตุที่พรรคการเมืองไทยยังไม่มีลักษณะที่เป็นสถาบันโดยแท้จริง ทำให้พรรคการเมืองไทยยังไม่มีองค์กรที่หลากหลาย ที่จะทำหน้าที่ด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และมีประสิทธิภาพ เช่นในการสรรหาผู้สมัครและการหาเสียงเลือกตั้งก็ยังคงอาศัยองค์กรที่ไม่เป็นทางการ (informal organization) ซึ่งในส่วนของพรรคประชาธิปไตยนั้น คุณอาคม เอ่งฉ้วน ก็ยอม

⁷⁶ กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบอบประชาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 33-34.

⁷⁷ ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2524), หน้า 84.

รับว่าการเลือกสรรผู้สมัครของพรรคก็ยังคงฟังเสียงจาก ส.ส. เก่าของพรรค และบุคคลที่มีความสำคัญในท้องถิ่น ในการสรรหาผู้สมัคร

3. พรรคการเมืองไทย ยังต้องพิจารณาคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครในอันที่จะนำไปสู่ชัยชนะในการเลือกตั้งของผู้สมัคร โดยเฉพาะในสภาพการเมืองไทยที่ความสำคัญของตัวบุคคลยังมีอยู่สูงมากกว่านโยบายพรรคนั้น คุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการได้รับการเลือกตั้งดังกล่าว ซึ่งได้แก่ ประสบการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะการเป็น สส. เก่าของผู้สมัคร, ความพร้อมทางการเงินของผู้สมัคร ฐานะทางสังคม และบทบาทของผู้สมัครภายในพรรค นั้น จะทำให้ผู้สมัครที่มีคุณสมบัติดังกล่าวมีโอกาสสูงมากที่จะได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง

ดังนั้น เราจะเห็นว่าพรรคการเมืองไทยโดยส่วนใหญ่ขาดฐานรองรับจากประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองก็จำกัดวงแคบในหมู่นักการเมืองเท่านั้น กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การคัดเลือกผู้สมัคร และการหาเสียง มักจะเป็นเรื่องของผู้นำพรรคทั้งสิ้น ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทางพรรคก็จะคัดเลือกบุคคลส่งเข้าสมัคร โดยพิจารณาจากผู้จำนองต้องการสมัครในนามของพรรค โดยไม่ได้ฟังเสียงถึงอุดมการณ์หรือแนวความคิดของผู้สมัครเท่าใดนัก ทั้งนี้เพราะพรรคการเมืองไทยยังคงให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของตัวบุคคล เช่น การเป็น สส. เก่า การเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงหรือมีบารมีในท้องถิ่น ก็จะส่งลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค เพื่อที่จะนำไปสู่ชัยชนะในการเลือกตั้ง มากกว่าการสร้างพรรค เพื่อให้มีลักษณะที่เป็นสถาบันที่เป็นตัวแทนของประชาชน และสรรหาบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีความรอบรู้ปัญหาการเมืองทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ตลอดจนพยายามสร้างผู้นำทางการเมืองของตนเองอย่างแท้จริง

สรุป

จากการศึกษาถึงกระบวนการสรรหาผู้สมัครของพรรคและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกสรรผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคความหวังใหม่เราสามารถที่จะสรุปถึงลักษณะสำคัญของการเลือกสรร ความแตกต่างในการเลือกสรรของทั้งสองพรรค ตลอดจนสภาพปัญหาของการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาระบบพรรคการเมืองไทย ได้เป็นประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้

1. ในการสรรหาผู้สมัครของพรรคการเมืองไทยนั้น คณะกรรมการบริหารพรรคจะเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเลือกสรร ทั้งนี้ในขั้นตอนการเสนอชื่อผู้สมัครเพื่อเข้าสู่อำนาจในการตัดสินใจเลือกสรร ของคณะกรรมการบริหารนั้น จะมีการทาบทามหรือเสนอชื่อโดย 1. ส.ส.เก่าของพรรค และ 2. สาขาพรรค ซึ่งในการเลือกสรรผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคความหวังใหม่ก็เป็นไปในลักษณะดังกล่าว กล่าวคือมีการเสนอชื่อผู้สมัครทั้งที่มาจาก ส.ส.เก่าของพรรค และการเสนอชื่อมาจากสาขาพรรค เพื่อที่จะเสนอต่อไปยังคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครของพรรคที่ได้จัดตั้งขึ้น ซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่มาจากคณะกรรมการบริหารพรรค หรือบุคคลสำคัญภายในพรรคเป็นสำคัญ

2. หลักเกณฑ์ในการพิจารณาผู้สมัครของพรรคนั้น ทั้งสองพรรคได้ให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของผู้สมัครที่เอื้ออำนวยให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง กล่าวคือ

ประสบการณ์ทางการเมือง ผู้สมัครจะต้องมีประสบการณ์ทางการเมืองพอสมควร ในเรื่องนี้ จะเห็นว่าประเด็นสำคัญอยู่ที่การให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับ ส.ส.เก่าของพรรค ซึ่งเป็นเรื่องปกติ ที่พรรคการเมืองจะพิจารณาคัดเลือกให้ผู้สมัครที่เป็น ส.ส.เก่าของพรรค ลงสมัครรับเลือกตั้ง โดยทันที

นอกจากนี้ยังรวมไปถึงประสบการณ์ทางการเมืองด้านอื่น ๆ ทั้งในท้องถิ่น และในระดับชาติด้วย

ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัคร ซึ่งผู้สมัครจะต้องมีความพร้อมทางการเงินที่จะช่วยเหลือตนเองในการเลือกตั้งและอาจจะรวมไปถึงการช่วยเหลือผู้สมัครรายอื่น หรือช่วยเหลือพรรคด้วย

ฐานะทางสังคมของผู้สมัคร พรรคประชาธิปไตย และพรรคความหวังใหม่ต้องการผู้สมัครที่มีชื่อเสียงทางสังคม เป็นที่รู้จักของประชาชนโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะค่านิยมของคนไทยที่ยึดติดกับตัวบุคคล มีทัศนคติแบบอำนาจนิยม ทำให้บุคคลที่มีชื่อเสียง มีบทบาทสำคัญในชุมชน หรือเป็นผู้มีอิทธิพล จะเป็นผู้ที่มีความสำคัญและจะมีคะแนนนิยมของคนในท้องถิ่นค่อนข้างมาก

สถานภาพของผู้สมัครภายในพรรค ซึ่งหมายถึงการที่ผู้สมัครมีบทบาทสำคัญภายในพรรค เช่น เป็นกรรมการบริหารพรรค เป็นกรรมการสาขาพรรค นั้น พรรคประชาธิปไตย และพรรคความหวังใหม่ จะให้ความสำคัญในการพิจารณา นอกจากนี้แล้วกรรมการบริหารพรรคโดยส่วนใหญ่ก็จะเป็น สส.เก่า ซึ่งมีโอกาสสูงในการพิจารณาให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง

ซึ่งจะรวมไปถึงผู้สมัครที่มีบทบาทในการช่วยเหลือพรรคเป็นอย่างมาก ทั้งด้านการเงินและช่วยเหลือกิจกรรมอื่น ๆ พรรคจะให้ความสำคัญสูงมาก นอกจากนี้แล้วผู้สมัครที่ช่วยเหลือพรรคนี้จะมีความสำคัญในการกำหนดตัวผู้สมัครของพรรคด้วย

๓. ในการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การเลือกสรรผู้สมัครของทั้งสองพรรคนั้น นอกจากทั้งสองพรรคจะให้ความสำคัญกับผู้สมัครที่เป็น ส.ส.เก่าเป็นอันดับแรกแล้วในการคัดเลือกผู้สมัครโดยพิจารณาจากองค์ประกอบอื่น ๆ จะเห็นว่าทั้งสองพรรคยังมีความแตกต่างกันประการหนึ่ง กล่าวคือ พรรคประชาธิปไตยจะให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับบุคคลที่มีชื่อเสียงทางสังคม ทั้งนี้พรรคพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่กับผู้สมัครที่มีชื่อเสียง มีผล

งานทางวิชาการหรือจากตำแหน่งหน้าที่การงานเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ซึ่งจะเห็นได้จากเมื่อ การเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535 มีผู้สมัครของพรรคหลายคนที่เป็นผู้สมัครหน้าใหม่ และมี ชื่อเสียงมากพอสมควร เช่น ดร.สาวิตรี โปธิวิหก, ดร.ปรีชา สุวรรณทัต และนายจักรพันธ์ งามจินดา, นางลัดดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ ซึ่งเคยเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงทางด้านสื่อสารมวลชนมาก่อน เป็นต้น

ในส่วนของผู้สมัครใหม่ นั้น นอกจากที่พรรคจะให้ความสำคัญกับประสบการณ์ ทางการเมืองของผู้สมัครแล้ว พรรคยังให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับผู้สมัครที่มีความพร้อมใน การเลือกตั้ง ซึ่งหมายถึงการที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีความพร้อมในการช่วยเหลือตัวเอง และช่วยเหลือพรรคด้วย แต่ทั้งนี้ก็ต้องมีการพิจารณาคุณสมบัติในด้านอื่นประกอบด้วย เช่นต้อง เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีฐานะและแนบเนียนของเงินในท้องถิ่นมากพอสมควร

4. จากการศึกษาถึงการเลือกสรรผู้สมัครของพรรคการเมืองไทย จะเห็นว่าพรรค การเมืองไทยยังมีปัญหาสำคัญหลายประการ กล่าวคือ ในการสรรหาผู้สมัครของพรรคนั้น พรรค ยังต้องอาศัยองค์กรที่ไม่เป็นทางการในการสรรหาผู้สมัคร ซึ่งได้อาศัยการทาบทามหรือเสนอชื่อ มาจากส.ส.เก่า และผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นหรือบุคคลที่มีผู้สมัครอยู่ในสังกัดของตน ซึ่งการสรรหา ในลักษณะดังกล่าว จะทำให้เกิดการสรรหาผู้สมัครอย่างไม่เป็นธรรม และอาจจะได้ผู้สมัครที่ไม่ มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง อีกทั้งผู้สมัครที่มีฐานะทางการเงินดี ก็จะมีรายได้เปรียบ เป็นอย่างมากที่จะได้รับการพิจารณาให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง นอกจากนี้แล้วสาขาพรรคซึ่งเป็น องค์กรหลักของพรรคในระดับท้องถิ่น ก็ยังมีบทบาทน้อยมากในการเลือกสรรผู้สมัครของพรรค อำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจยังคงเป็นเรื่องของกลุ่มบุคคลระดับบริหารของพรรคเป็นสำคัญ

พรรคการเมืองไทยยังคงให้ความสำคัญกับชัยชนะในการเลือกตั้ง โดยจะพิจารณาผู้ สมัครจากคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งและบทบาทความสำคัญและผล ประโยชน์ที่ให้กับพรรค เช่น จะพิจารณาจากการเป็น ส.ส.เก่า ทั้งของพรรคเองและมาจาก พรรคอื่น ฐานะทางเศรษฐกิจ ฐานะทางสังคม และบทบาทสถานภาพของผู้สมัครภายในพรรค

มากกว่าการเลือกสรรผู้สมัครในลักษณะที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนานคร ให้มีลักษณะเป็นสถาบัน
ทางการเมือง โดยการระดมบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีอุดมการณ์ร่วมกับนคร และ
การพยายามสร้างผู้นำทางการเมือง ที่ผ่านการฝึกฝนการทำงานภายในนครอย่างแท้จริง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย